

หน่วยที่ 3

ความมั่นคงของมนุษย์

อาจารย์มนัสวี อรชุนะกะ

ชื่อ อาจารย์ มนัสวี อรชุนะกะ
วุฒิ ร.บ. (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) (เกียรตินิยมอันดับ 1)
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
M.A. (International Relations and Strategic studies)
Lancaster University, U.K.
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
หน่วยที่เขียน หน่วยที่ 3

แผนการสอนประจำหน่วย

ชุดวิชา การพัฒนามนุษย์ในบริบทโลก

หน่วยที่ 3 ความมั่นคงของมนุษย์

ตอนที่

- 3.1 แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์
- 3.2 ประเภทของความมั่นคงของมนุษย์
- 3.3 การเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์

แนวคิด

1. แนวคิดด้านความมั่นคงของมนุษย์เริ่มขึ้นอย่างชัดเจนในราวทศวรรษ 1970 และได้รับการบรรจุในวาระการประชุมของสหประชาชาติตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1990 จนกระทั่งปัจจุบัน สหประชาชาติและรัฐต่าง ๆ ทั่วโลกล้วนเห็นความสำคัญของความมั่นคงมนุษย์โดยความมั่นคงของมนุษย์จะให้ความสำคัญแก่ความเป็นอยู่ที่ดีของ “มนุษย์” เพื่อสามารถดำรงชีวิตได้บนพื้นฐานของการมีเสรีภาพและปลอดภัยจากความหวาดกลัว มีเสรีภาพและปลอดภัยจากความต้องการ รวมทั้งมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
2. การจำแนกประเภทของความมั่นคงของมนุษย์และภัยคุกคามความมั่นคงของมนุษย์มีหลายแนวคิดซึ่งที่สำคัญแบ่งได้เป็นสองประเภท คือ การจำแนกประเภทความมั่นคงของมนุษย์และภัยคุกคามความมั่นคงของมนุษย์ตามกรอบของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติซึ่งกำหนดไว้กว้าง ๆ และการจำแนกประเภทความมั่นคงของมนุษย์และภัยคุกคามความมั่นคงของมนุษย์ตามกรอบของรัฐบาลแคนาดาซึ่งกำหนดแนวทางที่แคบกว่า
3. การเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์จำเป็นต้องสร้างความร่วมมือจากทุกระดับและทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ องค์กรระหว่างประเทศระดับโลก ระดับภูมิภาค องค์กรเอกชน องค์กรที่มีใช้รัฐ สถาบันวิชาการรวมทั้งประชาชนเพื่อให้การแก้ไขปัญหาและการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ ประสบผลสำเร็จ โดยองค์การระหว่างประเทศที่สำคัญระดับโลก ได้แก่ สหประชาชาติ สำหรับองค์การระหว่างประเทศระดับภูมิภาคที่สำคัญ ได้แก่ อาเซียน สหภาพยุโรปและสหภาพแอฟริกา เป็นต้น

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาหน่วยที่ 3 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ได้
2. อธิบายประเภทของความมั่นคงของมนุษย์ได้
3. อธิบายการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ได้

กิจกรรมระหว่างเรียน

1. ทำแบบประเมินผลตนเองก่อนเรียนหน่วยที่ 3
2. ศึกษาเอกสารการสอนตอนที่ 3.1- 3.3
3. ปฏิบัติกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมายในเอกสารการสอน
4. ฟังรายการวิทยุกระจายเสียง (ถ้ามี)
5. ชมรายการวิทยุโทรทัศน์ (ถ้ามี)
6. ทำแบบประเมินผลตนเองหลังเรียนหน่วยที่ 3

สื่อการสอน

1. เอกสารการสอน
2. แบบฝึกปฏิบัติ
3. รายการสอนทางวิทยุกระจายเสียง (ถ้ามี)
4. รายการสอนทางวิทยุโทรทัศน์ (ถ้ามี)

การประเมินผล

1. ประเมินจากแบบประเมินผลตนเองก่อนเรียนและหลังเรียน
2. ประเมินจากกิจกรรมและแนวตอบท้ายเรื่อง
3. ประเมินจากการสอบประจำภาคการศึกษา

เมื่ออ่านแผนการสอนแล้ว ขอให้ทำแบบประเมินผลก่อนเรียน
หน่วยที่ 3 ในแบบฝึกปฏิบัติ แล้วจึงศึกษาเอกสารการสอนต่อไป

ตอนที่ 3.1

แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์

โปรดอ่านหัวเรื่อง แนวคิด และวัตถุประสงค์ของตอนที่ 3.1 แล้วจึงศึกษารายละเอียดต่อไป

หัวเรื่อง

- 3.1.1 ความหมายและความสำคัญของความมั่นคงของมนุษย์
- 3.1.2 พัฒนาการและกรอบแนวคิดที่ด้วยความมั่นคงของมนุษย์
- 3.1.3 การพัฒนามนุษย์และความมั่นคงของมนุษย์

แนวคิด

1. ความหมายของคำว่าความมั่นคงของมนุษย์มีหลากหลายเนื่องจากนักคิด นักวิชาการ ผู้กำหนดนโยบาย รวมทั้งองค์การระหว่างประเทศได้ให้คำนิยามไว้จำนวนมากซึ่งสามารถนำมาจัดกลุ่มได้ 2 ลักษณะ คือ คำนิยามตามความหมายแบบกว้าง เช่น คำนิยามของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ และความหมายแบบแคบ เช่น คำนิยามตามแนวทางของรัฐบาลแคนาดา

2. พัฒนาการและกรอบแนวคิดที่ด้วยความมั่นคงของมนุษย์เริ่มขึ้นอย่างชัดเจนในราวทศวรรษ 1970 โดยสโมสรกลุ่มโรม หลังจากนั้น นักวิชาการ ผู้กำหนดนโยบาย รัฐบาลและองค์การระหว่างประเทศ ได้นำมาพัฒนาให้มีความชัดเจนมากขึ้นซึ่งแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์และคำนิยามที่ชัดเจนได้รับการยอมรับอย่างจริงจังครั้งแรกปรากฏในรายงานการพัฒนามนุษย์ ฉบับ ค.ศ. 1994 ของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ

3. การพัฒนามนุษย์และความมั่นคงของมนุษย์มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันแต่ไม่เหมือนกัน กล่าวคือ การพัฒนามนุษย์เป็นแนวคิดที่กว้างกว่าและมีเป้าหมายเพื่อเปิดทางเลือกให้แก่ประชาชนมากขึ้น ขณะที่ความมั่นคงของมนุษย์จะเน้นว่าประชาชนสามารถใช้ทางเลือกนั้นได้อย่างเสรีและปลอดภัย รวมทั้งมั่นใจได้ว่าโอกาสทั้งหลายที่ตนมีจะได้รับความคุ้มครองซึ่งทั้งสองแนวคิดทำงานเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 3.1 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายความหมายและความสำคัญของความมั่นคงของมนุษย์ได้
2. อธิบายพัฒนาการและกรอบแนวคิดที่ด้วยความมั่นคงของมนุษย์ได้
3. อธิบายการพัฒนามนุษย์และความมั่นคงของมนุษย์ได้

เรื่องที่ 3.1.1

ความหมายและความสำคัญของความมั่นคงของมนุษย์

1. ความหมายของความมั่นคงของมนุษย์

ความหมายของคำว่า “ความมั่นคงของมนุษย์” (Human Security) มีหลากหลายเนื่องจากนักคิด นักวิชาการ ผู้กำหนดนโยบาย รวมทั้งองค์การระหว่างประเทศได้ให้คำนิยามไว้จำนวนมากซึ่งสามารถนำมาจัดกลุ่มได้ 2 ลักษณะ คือ

กลุ่มที่หนึ่ง บุคคลหรือองค์กรที่นิยามความหมายความมั่นคงของมนุษย์แบบกว้าง¹

ความหมายความมั่นคงของมนุษย์แบบกว้างที่ได้รับการอ้างอิงและแพร่หลายมากที่สุดคือ คำนิยามซึ่งนำมาใช้ครั้งแรกในรายงานการพัฒนาคนมนุษย์ฉบับ ค.ศ. 1994 (Human Development Report: HDR 1994) ของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Program: UNDP) ที่ระบุว่าความมั่นคงของมนุษย์คือ “เสรีภาพหรือการปลอดจากความกลัว” (freedom from fear) และ “เสรีภาพหรือการปลอดจากความต้องการ” (freedom from want)² ซึ่งคำนิยามดังกล่าวเป็นการต่อยอดเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่เพิ่งมี 4 ประการตามแนวคิดของประธานาธิบดีแฟรงคลิน ดี โรสเวลท์ (Franklin D. Roosevelt) แห่งสหรัฐอเมริกาที่เคยกล่าวไว้ในคำแถลงการณ์ประจำปีของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาต่อรัฐสภา (State of Union) เมื่อวันที่ 6 มกราคม ค.ศ. 1941³ กล่าวคือ เสรีภาพในการพูดและแสดงออก เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพจากความต้องการและเสรีภาพจากความกลัว ดังนั้นความมั่นคงของมนุษย์ตามกรอบของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) จึงครอบคลุมมิติการดำรงชีวิตบนพื้นฐานของความปลอดภัยจากภัยคุกคามที่เรื้อรัง เช่น ความหิวโหย โรคติดต่อ และการกดขี่ รวมทั้งมนุษย์ควรได้รับการป้องกันจากเหตุการณ์รุนแรงต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันซึ่งต่อมาในการประชุมใหญ่สมัชชาแห่งสหประชาชาติครั้งที่ 66 ใน ค.ศ. 2012 สหประชาชาติได้

¹ Taylor Owen. (2010). “Human Security: A Contested Contempt”, edited by J. Peter Burgess. *The Routledge Handbook of New Security Studies*. New York: Routledge, p. 43.

² UNDP. *Human Security*. http://hdr.undp.org/sites/default/files/human_security_guidance_note_rnhdrs.pdf (accessed December 5, 2017). อนึ่ง คำว่า เสรีภาพหรือการปลอดจากความต้องการ (freedom from want) บางครั้งอาจใช้คำว่า การปลอดจากความขาดแคลนในความหมายเดียวกัน

³ เสรีภาพสี่ประการ (The Four Freedoms) ได้ถูกนำมากล่าวถึงอีกครั้งในกฎบัตรของสหประชาชาติ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และรายงานของการพัฒนาคนมนุษย์ประจำปี ค.ศ. 1994 ของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ

เพิ่มเติมคำว่า “เสรีภาพในการดำรงชีพอย่างมีศักดิ์ศรี” (freedom to live in dignity)⁴ ในแนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการจำนวนหนึ่งที่นิยามความมั่นคงของมนุษย์ในความหมายแบบกว้าง เช่น ซาบิน อัลไคร์ (Sabine Alkire)⁵ ให้ความหมายความมั่นคงของมนุษย์ว่า “เป็นการป้องกันสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ทุกคน (vital core) ให้รอดพ้นจากภัยคุกคามที่กำลังแพร่ขยายอย่างต่อเนื่องเพื่อบรรลุเป้าหมายของมนุษย์ในระยะยาว” ซึ่งสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ (vital core) คือ สิทธิมนุษยชน ความต้องการและสมรรถนะพื้นฐานของมนุษย์ ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าว “คณะกรรมการว่าด้วยความมั่นคงของมนุษย์” (Commission on Human Security: CHS) ซึ่งตั้งขึ้นใน ค.ศ. 2001 ตามข้อเสนอของนายโคฟี อันนัน (Kofi Annan) เลขาธิการสหประชาชาติ ซึ่งดำรงตำแหน่งระหว่าง ค.ศ. 1997 - ค.ศ. 2006 ได้นำมาขยายความหมายเพิ่มเติมว่า “ความมั่นคงของมนุษย์เป็นการป้องกันสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ทุกคน (vital core) ให้รอดพ้นจากภัยคุกคามที่กำลังแพร่ขยายด้วยการส่งเสริมเสรีภาพและทำให้ความปรารถนาของมนุษย์บรรลุผลโดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งและแรงบันดาลใจให้แก่ประชาชนซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจำเป็นต้องสร้างระบบการเมือง สังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและความมั่นคงที่จะช่วยให้ประชาชนอยู่รอดได้”⁶

อมาตยา เซน (Amartya Sen) ประธานร่วมของคณะกรรมการว่าด้วยความมั่นคงของมนุษย์ (CHS) ระบุว่า “ความมั่นคงของมนุษย์ต้องประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 4 ประการ คือ ต้องเน้นชีวิตของปัจเจกชน เน้นสภาพความเป็นอยู่ทางสังคมของมนุษย์ ลดความเสี่ยงที่จะส่งผลกระทบต่อเสรีภาพของมนุษย์ และเน้นสิทธิมนุษยชน ดังนั้น ความมั่นคงของมนุษย์จึงเน้นศักยภาพที่จะรับมือกับภาวะถดถอยและตกต่ำ ขณะที่การพัฒนามนุษย์จะเน้นความก้าวหน้าในเงื่อนไขของชีวิตมนุษย์”⁷

ลีนิงและอารี (Leaning and Arie) นิยามว่า “ความมั่นคงของมนุษย์ต้องสนใจปัจจัยทางสังคม การเมือง จิตวิทยาที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีตลอดเวลาซึ่งรวมถึงการตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เช่น น้ำ อาหาร ที่พัก และครอบคลุมปัจจัยที่จับต้องไม่ได้ เช่น อัตลักษณ์ การยอมรับ การมีส่วนร่วมและสิทธิการปกครองตนเอง”⁸

⁴ รายละเอียดปรากฏใน UN General Assembly, 66th session, Resolution adopted by the General Assembly on 10 September 2012. *Follow-up to paragraph 143 on human security of the 2005 World Summit Outcome.* (A/RES/66/290), 25 October 2012 <http://www.un.org/en/> (accessed December, 5 2017), p. 1.

⁵ ซาบิน อัลไคร์ เป็นนักวิจัยประจำคณะกรรมการว่าด้วยความมั่นคงของมนุษย์ (Commission on Human Security: CHS)

⁶ Owen. *op.cit.*, p. 41.

⁷ *Ibid.*, p. 44.

⁸ *Ibid.*, p. 45.

องค์กรด้านการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมโลกและความมั่นคงของมนุษย์ (Global Environmental Change and Human Security: GECHS) เห็นว่าความมั่นคงของมนุษย์เป็นสถานะที่ปัจเจกชนสามารถมีทางเลือก ศักยภาพ และเสรีภาพที่จะบรรเทาปัญหาหรือปรับตัวให้เข้ากับภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง สิ่งแวดล้อมและสิทธิทางสังคมได้⁹

กลุ่มที่สอง บุคคลหรือองค์กรที่นิยามความหมายความมั่นคงของมนุษย์แบบแคบ¹⁰

ความหมายความมั่นคงของมนุษย์แบบแคบมักหมายถึงแนวคิดที่มาจากรัฐบาลแคนาดาหรือเรียกว่า “แนวทางของแคนาดา” (Canadian Approach) ซึ่งยอมรับแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ตามกรอบโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ว่าเป็นแผนการพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์แต่แคนาดาจะเน้นตัวแปรเสริมเกี่ยวกับภัยคุกคามที่เป็นความรุนแรงต่อบุคคลซึ่งรวมถึงการค้ายาเสพติด ทุ่นระเบิดสังหารบุคคล ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ รัฐล้มเหลว และการลักลอบค้าอาวุธขนาดเล็ก เนื่องจากเห็นว่าการนิยามความมั่นคงของมนุษย์แบบเฉพาะเจาะจงมากขึ้นจะช่วยให้ความช่วยเหลือทำได้อย่างทันที่มากกว่าการใช้คำนิยามแบบกว้างที่เป็นการวางแผนระยะยาวซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (sustainable development)¹¹

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการที่นิยามความมั่นคงของมนุษย์ในความหมายแบบแคบ เช่น แอนดี แมค (Andy Mack) ได้ระบุว่าความมั่นคงของมนุษย์คือการป้องกันปัจเจกบุคคลและชุมชนจากความรุนแรง ขณะที่ สแวร์เร ลอดโกร์ด (Sverre Lodgaard) เห็นว่า ความมั่นคงของมนุษย์คือการป้องกันบุคคลจากความรุนแรงซึ่งทำได้ 3 แนวทางคือ การใช้กฎหมาย ระเบียบสาธารณะ และการบริหารจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี¹²

นีลล์ แมคฟาร์เลน (Neil MacFarlane) และหยวน ฟุง กง (Yuen Foong Khong) เห็นว่าคำนิยามคำว่าความมั่นคงของมนุษย์ต้องตอบสนองต่อความท้าทายอย่างน้อยสองประการ คือ การให้ความสำคัญด้านความมั่นคงแก่ “มนุษย์” แทนที่ “รัฐ” และต้องวิเคราะห์อย่างชัดเจนว่าสิ่งใดเป็นภัยคุกคามและสิ่งใดไม่ใช่ภัยคุกคามต่อความมั่นคงของมนุษย์ ในที่นี้ ทั้งสองคนเชื่อว่าภัยคุกคามความมั่นคงของมนุษย์เป็นความรุนแรงทางกายภาพที่เกิดจากความตั้งใจทำให้เกิดมากกว่า (organized violence) เช่น ภัยจากการก่อการร้าย สงครามกลางเมือง การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การใช้ทุ่นระเบิดสังหารบุคคล ขณะที่ภัยร้ายแรงจากธรรมชาติ เช่น สึนามิ ถือว่าไม่ใช่ภัยคุกคามความมั่นคงของมนุษย์

จากคำนิยามที่หลากหลายทั้งในมุมมองแบบกว้างและแบบแคบทำให้เกิดความแตกต่างในการกำหนดนโยบายและเครื่องมือที่จะใช้ในการแก้ไขปัญหาว่าเรื่องใด คือ ประเด็นความมั่นคงของมนุษย์และเรื่องใดเป็นภัย

⁹ *Ibid.*, p. 45.

¹⁰ *Ibid.*, p. 45.

¹¹ P. H. Liotta and Taylor Owen. (2006). “Why Human Security?” *The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations*, Vol.VII, no. 1, pp. 37-54. <http://www.taylorowen.com/Articles/> (accessed December 5, 2017).

¹² Owen. *op.cit.*, p. 46

คุกคามความมั่นคงของมนุษย์ อย่างไรก็ตาม แนวความคิดด้านความมั่นคงของมนุษย์สามารถนำมาจัดหมวดหมู่ได้ทั้งหมด 4 กลุ่มเมื่อถูกนำมาใช้ในทางปฏิบัติ กล่าวคือ¹³

1) กลุ่มที่นำแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์มาใช้เพื่อเป็นหลักการในนโยบายต่างประเทศหรือแนวทางในการปฏิบัติงานขององค์การระหว่างประเทศ เช่น แคนาดา ญี่ปุ่นและนอร์เวย์ ซึ่งเป็นรัฐที่นำเรื่องความมั่นคงของมนุษย์มาบรรจุไว้ในนโยบายต่างประเทศเพื่อดำเนินความสัมพันธ์กับรัฐอื่น รวมทั้งใช้ในการกำหนดแนวทางให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศ ขณะเดียวกันองค์การระหว่างประเทศ เช่น โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติยังได้อาศัยกรอบแนวคิดในรายงานการพัฒนาคนมนุษย์ฉบับ ค.ศ. 1994 เป็นแนวทางในการส่งเสริมความมั่นคงของมนุษย์ในประชาคมโลกซึ่งต่อมาสหประชาชาติได้นำมาบรรจุไว้ในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนอีกด้วย

2) กลุ่มที่นำแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์มาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย เช่น นักวิชาการ องค์กร หรือสถาบันต่าง ๆ ได้นำแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์มาใช้ในการศึกษาวิจัยในหัวข้อที่ตนสนใจโดยแบ่งกลุ่มไว้หลากหลาย เช่น เรื่องการใช้ทุนระเบิดสังหารบุคคล การค้าอาวุธขนาดเล็ก การศึกษา การส่งเสริมสุขภาพ สาธารณะ การค้ามนุษย์ ความมั่นคงทางอาหาร ความขัดแย้งและอื่น ๆ เป็นต้น

3) กลุ่มที่นำแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์มาใช้เพื่อเป็นเครื่องมือชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ในโครงการต่าง ๆ เช่น การสร้างตัวแบบทางเศรษฐกิจชี้วัดการพัฒนา การวิเคราะห์ทางสถิติของการพัฒนาในระดับท้องถิ่น ระดับชาติรวมถึงระดับโลก

4) กลุ่มที่นำแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์มาใช้เพื่อสร้างกรอบแนวคิดทฤษฎีทางวิชาการเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ เช่น กลุ่มทฤษฎีประกอบสร้าง (constructivism) นำแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์มาวิพากษ์แนวคิดของกลุ่มสังคมนิยมที่เน้นวิเคราะห์เฉพาะรัฐ หรือโครงสร้างของรัฐจนละเลยการศึกษาวิเคราะห์ปัจเจกบุคคล กลุ่มองค์กรอื่น ๆ ซึ่งมีความสำคัญในการศึกษาทางสังคมศาสตร์เช่นกัน¹⁴

¹³ *Ibid.*, pp. 46-48.

¹⁴ เอกสารประกอบการเรียนหน่วยนี้จะอธิบายแนวคิดด้านความมั่นคงของมนุษย์ตามกลุ่มที่หนึ่งเป็นหลัก คือ การใช้ความมั่นคงของมนุษย์เพื่อเป็นแนวทางในนโยบายต่างประเทศหรือแนวทางในการปฏิบัติงานขององค์การระหว่างประเทศซึ่งจะได้นำเสนอรายละเอียดในตอนต่อไป

ภาพที่ 3.1

ที่มา: <https://www.linkedin.com/pulse/aggregation-global-human-security-certainty-peace-henry-hinson>

2. ความสำคัญของความมั่นคงของมนุษย์

ในปัจจุบันแนวคิดที่ว่าด้วยความมั่นคงของมนุษย์ได้เพิ่มพูนความสำคัญมากขึ้นในฐานะที่เป็นเครื่องมือหนึ่งสำหรับนำมาประกอบการจัดทำนโยบายของรัฐด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งนโยบายด้านการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศและนโยบายต่างประเทศของรัฐ ดังนั้นการศึกษาและทำความเข้าใจแนวคิดที่ว่าด้วยความมั่นคงของมนุษย์จึงมีความสำคัญเนื่องจากความมั่นคงของมนุษย์เน้นการทำงานบนพื้นฐานของการป้องกันและเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่บุคคลหรือชุมชนซึ่งต้องอาศัยการดำเนินงานตลอดกระบวนการทั้งจากระดับบนลงล่าง (top-down) และจากระดับล่างขึ้นข้างบน (bottom-up) มีประเด็นครอบคลุมในทุกมิติที่เป็นปัญหาคุกคามความมั่นคงของมนุษย์ เช่น สิทธิพลเมือง เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาทั้งระดับภูมิภาคและแบบพหุภาคีทำให้มีความเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วนซึ่งต้องอาศัยการบูรณาการองค์ความรู้และการทำงานร่วมกันเพื่อให้ได้ผลลัพธ์สูงสุด

นอกจากนี้ ความมั่นคงของมนุษย์ยังมีบริบทเฉพาะตัวทำให้ปัญหาที่แสดงออกมาแตกต่างกันขึ้นอยู่กับพื้นที่ เวลาและปัจจัยแวดล้อม ดังนั้น ความมั่นคงของมนุษย์จึงมีพลวัตซึ่งจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางออกที่เหมาะสมสำหรับแต่ละท้องถิ่นด้วยการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมเนื่องจากภัยคุกคามความมั่นคงของมนุษย์ส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน เน้นการป้องกันล่วงหน้า รวมทั้งต้องกำหนดรากเหง้าของปัญหา มีเกณฑ์ในการเทียบเคียงและประเมินผลกระทบเพื่อความสมบูรณ์ของภาพรวมที่ครอบคลุมความมั่นคงของมนุษย์อย่างแท้จริง¹⁵

¹⁵ Human Security Unit, United Nations Trust Fund for Human Security. “*Human Security in Theory and Practice.*” http://www.un.org/humansecurity/sites/www.un.org/humansecurity/files/human_security_in_theory_and_practice_english.pdf, 12. (accessed December, 5 2017)

กิจกรรม 3.1.1

จงอธิบายความหมายความมั่นคงของมนุษย์ตามกรอบของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. 1994 โดยสังเขป

แนวตอบกิจกรรม 3.1.1

ความหมายความมั่นคงของมนุษย์ตามกรอบของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ คือ สภาวะที่มนุษย์สามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างปลอดภัยและปลอดจากความต้องการโดยได้รับการปกป้องจากภัยคุกคามที่เรื้อรัง เช่น ความหิวโหย โรคติดต่อ และการกดขี่ รวมทั้งได้รับการป้องกันจากเหตุการณ์รุนแรงต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

เรื่องที่ 3.1.2

พัฒนาการและกรอบแนวคิดที่ว่าด้วยความมั่นคงของมนุษย์

ในราวทศวรรษ 1970 แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์เริ่มได้รับความสนใจโดยสโมสรกลุ่มโรม (Club of Rome Group) ซึ่งได้ผลิตเอกสารว่าด้วย “ปัญหาของโลก” (world problem) และกล่าวถึง “ปัญหาซับซ้อนที่ก่อความเดือดร้อนให้แก่ทุกคนในทุกประเทศ ได้แก่ ความยากจน ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม สถาบันที่ไร้ความน่าเชื่อถือ การเจริญเติบโตของเมืองที่ควบคุมไม่ได้ การจ้างงานที่ไร้ความมั่นคง ความแปลกแยกของเยาวชน การปฏิเสธค่านิยมดั้งเดิม ภาวะเงินเฟ้อ และปัญหาทางเศรษฐกิจต่าง ๆ”¹⁶ เอกสารดังกล่าวยังเน้นว่าทุกคนในโลกกำลังเผชิญกับภาวะกดดันและปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อทุกระดับซึ่งจำเป็นต้องได้รับความสนใจรวมทั้งทำความเข้าใจในระดับโลก โดยเฉพาะปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อปัจเจกบุคคล เช่น การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรอย่างรวดเร็ว การแพร่ขยายของภาวะทุพโภชนาการ การทำลายทรัพยากรที่ทดแทนไม่ได้ และภาวะเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้น ความสมดุลในโลกจึงควรได้รับการออกแบบเพื่อให้ความต้องการขั้นพื้นฐานของแต่ละบุคคลได้รับการตอบสนองและทุกคนมีโอกาสที่เท่าเทียมกัน ในการนี้ สโมสรกลุ่มโรมจึงเสนอว่ายังมีทางเลือกเกี่ยวกับการพัฒนาและความคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของโลกที่ควรนำมาปรับปรุงเพื่อการดำรงอยู่ของมนุษย์อย่างยั่งยืนท่ามกลางระบบโลกที่ซับซ้อน

ต่อมาในทศวรรษ 1980 คณะกรรมาธิการอิสระอีกสองแห่งซึ่งตั้งขึ้นในราว ค.ศ. 1980 ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงแนวทางการพัฒนาและความมั่นคง ได้แก่ (1) คณะกรรมาธิการอิสระว่าด้วยการพัฒนาระหว่างประเทศ (Independent Commission on International Development Issues)¹⁷ ซึ่งนายวิลลี บรันท์ (Willy Brandt) อดีตนายกรัฐมนตรีของเยอรมันตะวันตกระหว่าง ค.ศ. 1969 - ค.ศ. 1974 เป็นประธาน คณะกรรมาธิการฯ ได้นำเสนอรายงานเรื่อง “รายงานเหนือ-ใต้” (North-South Report)¹⁸ ซึ่ง บรันท์ได้ระบุในบทนำของรายงานว่า “รายงานฉบับนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเรื่องธรรมดาที่ปรากฏให้เห็นง่ายที่สุด นั่นคือมนุษยชาติ

¹⁶ Kanti Bajpai. “Human Security: Concept and Measurement”, Kroc Institute Occasional Paper #19: OP1: 1 (August, 2000), p. 5.

¹⁷ คณะกรรมาธิการอิสระว่าด้วยการพัฒนาระหว่างประเทศตั้งขึ้นตามคำริของนายโรเบิร์ต แมคนามารา ประธานธนาคารโลกในขณะนั้นที่เห็นว่าควรมีการตั้งหน่วยงานอิสระอันประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ นักการเมืองและนักเศรษฐศาสตร์ เพื่อทำหน้าที่ศึกษาหาข้อมูลและเสนอแนะแนวทางการพัฒนาที่เห็นในเรื่องสำคัญ ๆ โดยเฉพาะวาระเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศเหนือ-ใต้ โดยเป็นคณะทำงานอย่างไม่เป็นทางการ มีความเป็นอิสระปราศจากการแทรกแซงของรัฐ

¹⁸ คำว่า North-South (เหนือ-ใต้) เป็นการแบ่งโลกด้วยเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นหลัก ซึ่งคำว่า “เหนือ” หมายถึง ประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา กลุ่มประเทศในยุโรป ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และ “ใต้” หมายถึง ประเทศด้อยพัฒนา เช่น กลุ่มประเทศในแอฟริกา ลาตินอเมริกา ประเทศกำลังพัฒนาในกลุ่มเอเชียและตะวันออกกลาง

ต้องการความอยู่รอด รายงานฉบับนี้จึงไม่ได้หยิบยกเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับสงครามและสันติภาพแบบดั้งเดิมแต่ยังหมายรวมถึงการแก้ไขปัญหาความหวาดโวยในโลก ความเดือดร้อนทุกข์ยากและการเตือนภัยเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชีวิตของคนรวยกับคนจน ดังนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดประการแรก คือ เจตจำนงที่จะเอาชนะความตึงเครียดที่อันตรายดังกล่าวและสร้างผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์สำหรับทุกคนและทุกชาติทั่วโลก”¹⁹ (2) คณะกรรมาธิการอิสระว่าด้วยการลดอาวุธและความมั่นคง (Independent Commission on Disarmament and Security Issues: ICDSI)²⁰ ซึ่งนายโอลอฟ ปาล์ม (Olof Palme) อดีตนายกรัฐมนตรีของสวีเดน 2 สมัย (ค.ศ. 1969 - ค.ศ. 1976 และ ค.ศ. 1982 - ค.ศ. 1986) เป็นประธานคณะกรรมาธิการฯ ได้นำเสนอรายงานเรื่อง “ความมั่นคงร่วมกัน” (Common Security Report) ซึ่งกล่าวถึง การเปลี่ยนมุมมองใหม่เกี่ยวกับสันติภาพและความมั่นคงโดยระบุว่า ขณะที่ยุทธศาสตร์เรื่องความมั่นคงทางทหารและความมั่นคงของชาติแต่รัฐควรรับทราบว่ายังมีเรื่องความมั่นคงในประเทศโลกที่ 3 เพิ่มขึ้นอีกประการหนึ่ง นั่นคือภัยคุกคามความมั่นคงจากความยากจนและการถูกกีดกันจากสิ่งจำเป็นในชีวิตเพราะเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้น “ความมั่นคงร่วมกันจึงจำเป็นต้องให้ประชาชนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีเกียรติศักดิ์ศรีและสันติภาพ มีอาหารเพียงพอต่อการบริโภค มีงานทำและดำรงชีพอยู่ในโลกได้โดยปราศจากความอดอยากและยากจน”²¹

หลังจากนั้น ในช่วงทศวรรษ 1990 แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ได้พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะช่วงหลังสงครามเย็น เนื่องจากในอดีตคำว่า “ความมั่นคง” (security) มักถูกตีความว่าเป็นความมั่นคงของเขตแดนรัฐซึ่งต้องปราศจากการรุกรานของรัฐภายนอก หรือเป็นการป้องกันผลประโยชน์แห่งชาติผ่านนโยบายต่างประเทศ รวมทั้งการรักษาความมั่นคงของรัฐให้รอดพ้นจากการโจมตีของอาวุธนิวเคลียร์ ดังนั้น ความมั่นคงในทัศนะดังกล่าวจึงเกี่ยวข้องกับ “รัฐ” มากกว่า “ประชาชน” ประกอบกับเมื่อโลกตกอยู่ในภาวะสงครามเย็นตั้งแต่ ค.ศ. 1947 - ค.ศ. 1991 ซึ่งโลกถูกแบ่งออกเป็น 2 ค่ายตามอุดมการณ์ทางการเมืองทำให้ประเทศต่าง ๆ เน้นความมั่นคงด้านอุดมการณ์และเขตแดนเป็นหลัก ขณะที่โลกแข่งขันกันสะสมอาวุธและเน้นความมั่นคงของรัฐประเทศกำลังพัฒนาที่ได้รับเอกราชหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งต่างเร่งรัดการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองกลับพบว่า ประชาชนในสังคมยังคงตกอยู่ในภาวะของความไม่มั่นคงในชีวิตประจำวันที่ไม่ได้เกิดจากภัยคุกคามทางอาวุธ เช่น ภาวะความหวาดโวย การไม่มีงานทำ โรคระบาด สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหาอาชญากรรมในสังคม และการถูกกดขี่ ดังนั้น เมื่อสงครามเย็นยุติลงเรื่องความมั่นคงของมนุษย์จึงได้รับความสนใจมากขึ้นและมีการจัดประชุมในเวทีการประชุมนานาชาติหรือองค์การระหว่างประเทศหลายแห่งเพื่อกระตุ้นให้ภาครัฐ ผู้กำหนดนโยบาย องค์กรที่มีใช้รัฐ เอกชนและประชาชน หันมาสนใจประเด็นดังกล่าวมากขึ้น

¹⁹ Bajpai, *op. cit.*, p. 6.

²⁰ นายโอลอฟ ปาล์ม (Olof Palme). เป็นผู้ริเริ่มคณะกรรมาธิการอิสระว่าด้วยการลดอาวุธและความมั่นคง วัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางลดอาวุธโดยเฉพาะอาวุธนิวเคลียร์ในกลุ่มประเทศยุโรปในช่วงทศวรรษ 1980

²¹ Bajpai, *op. cit.*, p. 7.

การประชุมครั้งสำคัญ ๆ ในช่วงทศวรรษ 1990 ถึงปัจจุบันที่มีบทบาทชัดเจนในด้านความมั่นคงของมนุษย์ ได้แก่

1. การประชุมกรุงสตอกโฮล์มเกี่ยวกับความมั่นคงและธรรมาภิบาลของโลก (Stockholm Initiative on Global Security and Governance) ในค.ศ. 1991 จนนำไปสู่การตั้งคณะกรรมการด้านธรรมาภิบาลของโลก (Commission on Global Governance) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระใน ค.ศ. 1992 โดยนายวิลลี บรันท์ อดีตนายกรัฐมนตรีเยอรมันตะวันตกและอดีตประธานคณะกรรมการอิสระว่าด้วยการพัฒนาระหว่างประเทศ เป็นผู้ริเริ่มเชิญสมาชิกของคณะกรรมการฯ รวมทั้งนายโอลอฟ ปาล์ม อดีตนายกรัฐมนตรีสวีเดนและอดีตประธานคณะกรรมการอิสระว่าด้วยการลดอาวุธและความมั่นคง นางโกร ฮาร์เลม บรุนท์แลนด์ (Gro Harlem Brundtland)²² อดีตนายกรัฐมนตรีนอร์เวย์และอดีตประธานคณะกรรมการว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development: WCED) และนายจูเลียส เค เนียเรเร (Julius K. Nyerere) อดีตประธานาธิบดีแทนซาเนียและประธานคนแรกของคณะกรรมการของกลุ่มใต้ (the South Commission)²³ มาประชุมร่วมกันที่เมืองเคอนิกส์วินเตอร์ ประเทศเยอรมนี ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1990 เพื่อหารือเกี่ยวกับสถานการณ์ของโลก ซึ่งที่ประชุมเห็นพ้องกันว่าแม่โลกกำลังเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น แต่โลกยังคงเผชิญกับความท้าทายใหม่ ๆ ดังนั้นที่ประชุมจึงมีมติให้นายอิงวาร์ คาร์ลซอน (Ingvar Carlsson) ซึ่งต่อมาได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของสวีเดน นายชริเดท แรมพอล (Shridath Ramphal) เลขาธิการเครือจักรภพอังกฤษ นายยอน พร็องค์ (Jan Pronk) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงความร่วมมือด้านการพัฒนาของเนเธอร์แลนด์ ร่วมกันทำรายงานเสนอแนวทางเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศในประเด็นที่จำเป็นต้องทำงานร่วมกันหลายฝ่าย จากนั้น กลุ่มดังกล่าวจำนวน 36 คน ได้พบปะกันอีกครั้งที่กรุงสตอกโฮล์ม สวีเดน ใน ค.ศ. 1991 เรียกว่า “การริเริ่มกรุงสตอกโฮล์มเกี่ยวกับความมั่นคงและธรรมาภิบาลของโลก” ซึ่งที่ประชุมได้เสนอแนวคิด “ความรับผิดชอบร่วมกันในทศวรรษ 1990” (Common Responsibility in the 1990s) โดยกล่าวถึงประเด็นที่ท้าทายความมั่นคง นอกเหนือไปจากการแข่งขันกันทางการเมืองและการสะสมอาวุธ รวมทั้งการขยายกรอบแนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงที่ต้องจัดการกับภัยคุกคามอันเกิดจากความล้มเหลวในการพัฒนา ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม การเพิ่มจำนวนของประชากรอย่างรวดเร็ว และการขาดความก้าวหน้าในระบบประชาธิปไตย²⁴ จนนำไปสู่การตั้ง

²² นางโกร ฮาร์เลม บรุนท์แลนด์ เป็นนายกรัฐมนตรีนอร์เวย์ 3 สมัย ระหว่าง ค.ศ. 1981, ค.ศ. 1986 – ค.ศ. 1989 และ ค.ศ. 1990 – ค.ศ. 1996 ซึ่งนายฮาเวียร์ เปเรซ เด กวยาร์ เลขาธิการสหประชาชาติ ค.ศ. 1982 - ค.ศ. 1991 ได้แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประธานของคณะกรรมการว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาใน ค.ศ. 1983

²³ นายจูเลียส เค เนียเรเร เป็นประธานาธิบดีแทนซาเนีย ระหว่าง ค.ศ. 1964 - ค.ศ. 1985 และประธานคนแรกของคณะกรรมการของกลุ่มใต้ซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระที่ตั้งขึ้นเพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลและเสนอแนะแนวทางการพัฒนาจากมุมมองของประเทศกลุ่มใต้ในยุคหลังสงครามเย็น

²⁴ The Commission on Global Governance. <http://clclibrary-org.tripod.com/cgg1.html> (accessed December 10, 2017) and Bajpai, *op. cit.*, p. 7.

“คณะกรรมการด้านธรรมาภิบาลของโลก” ใน ค.ศ. 1992 ซึ่งนายอิกวาร์ คาร์ลสันและนายชริเตท แรมเฟล ดำรงตำแหน่งประธานร่วมกัน มีสมาชิก 28 คนจากทั่วโลกโดยทำงานประสานกับรัฐบาล องค์การที่มีใช้รัฐภาคเอกชน สถาบันการศึกษาเพื่อระดมสมองและนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ครอบคลุมความท้าทายใหม่ ๆ ของโลกโดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลหลายประเทศ รวมทั้งนายบูโทรส บูโทรส กาลี (Boutros Boutros-Ghali) เลขาธิการสหประชาชาติในขณะนั้น ต่อมาคณะกรรมการด้านธรรมาภิบาลของโลกได้นำเสนอรายงานเรื่อง “เพื่อนร่วมโลกของเรา” (Our Global Neighborhood) ซึ่งเน้นย้ำว่า “แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของโลกจะต้องครอบคลุมเกินกว่าความมั่นคงที่เน้นรัฐโดยรวมเอาเรื่องความมั่นคงของมนุษย์และความมั่นคงของโลกด้วย”²⁵

2. การประชุมและการตั้งหน่วยงานเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ภายใต้กรอบของสหประชาชาติ ที่สำคัญ ๆ ได้แก่

2.1 การประชุมของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ และรายงานการพัฒนามนุษย์ประจำปี ค.ศ. 1994 (HDR 1994) ซึ่งได้กล่าวถึงแนวคิดด้านความมั่นคงมนุษย์อย่างชัดเจนเป็นครั้งแรกโดยกล่าวถึง “มิติใหม่ของความมั่นคงของมนุษย์” (New Dimensions of Human Security) และระบุว่า ความมั่นคงของมนุษย์คือ “เสรีภาพหรือการปลอดภัยจากความกลัวและเสรีภาพหรือการปลอดภัยจากความต้องการ” ซึ่งความมั่นคงของมนุษย์มีคุณลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ²⁶

(1) ความมั่นคงของมนุษย์เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาใน “ระดับสากล” (universal concern) เนื่องจากมนุษย์ทุกคนทั้งในประเทศร่ำรวยและยากจนต่างเผชิญกับภัยคุกคาม (threats) คล้าย ๆ กันในทุกพื้นที่ เช่น การว่างงาน ปัญหายาเสพติด อาชญากรรม มลพิษ และการละเมิดสิทธิมนุษยชนซึ่งปัญหาดังกล่าวเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในทุกสังคมซึ่งจะมีความแตกต่างกันเพียงระดับของปัญหา

(2) ความมั่นคงของมนุษย์เป็นเรื่องที่มี “ความเกี่ยวเนื่องพึ่งพากัน” (interdependent) กล่าวคือ เมื่อประชาชนในพื้นที่แห่งหนึ่งในโลกกำลังเผชิญกับภัยคุกคามทางความมั่นคงของมนุษย์ย่อมส่งผลกระทบต่อประเทศอื่น ๆ ในโลกด้วย เช่น สิทธิสตรี สิ่งแวดล้อม การลักลอบค้ายาเสพติด การก่อการร้าย ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ รวมทั้งความแตกแยกในสังคม เป็นต้น

²⁵ Bajpai, *op. cit.*, p. 7.

²⁶ UNDP Human Development Report. (1994). *New dimensions of human security*. Oxford: Oxford University Press. pp. 22-23. http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf (accessed December, 5, 2017).

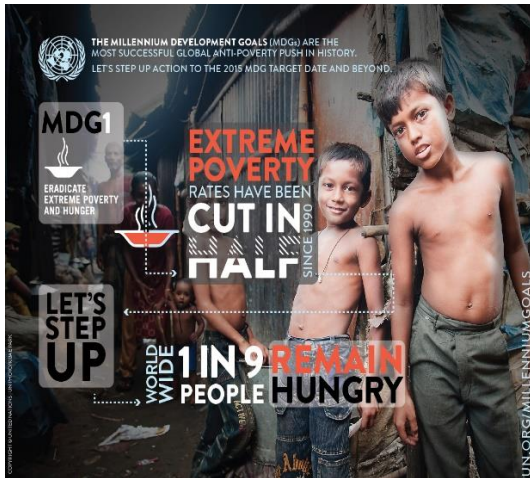
(3) ความมั่นคงของมนุษย์เป็นเรื่องที่ “ป้องกันได้ง่ายกว่าการเข้าไปแทรกแซงเพื่อแก้ไข ปัญหา” (easier prevention than intervention) เช่น การให้ความรู้เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ สามารถทำได้ง่ายและประหยัดกว่าค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลและสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ในระยะยาว

(4) ความมั่นคงของมนุษย์เป็นเรื่อง “มนุษย์เป็นศูนย์กลาง” (people-centered) โดยพิจารณาว่าประชาชนมีความเป็นอยู่อย่างไร มีอิสระเสรีที่จะเลือกสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตหรือไม่ มีความสามารถที่จะเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมมากน้อยเพียงใดทั้งในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งและสันติภาพ

2.2 การตั้ง “กองทุนเพื่อความมั่นคงของมนุษย์แห่งสหประชาชาติ” (The United Nations Trust Fund for Human Security: UNTFHS) ใน ค.ศ. 1999 สหประชาชาติและรัฐบาลญี่ปุ่นได้ร่วมกันตั้งหน่วยงานดังกล่าวเพื่อรับผิดชอบด้านความมั่นคงของมนุษย์ มีหน้าที่ให้เงินช่วยเหลือโครงการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ที่เน้นด้านสุขภาพ การศึกษา การเกษตร และโครงสร้างพื้นฐานขนาดเล็กโดยเงินส่วนใหญ่มาจากสหประชาชาติ

2.3 คำประกาศแห่งสหัสวรรษ (Millennium Declaration 2000) สหประชาชาติได้ให้ความสำคัญกับวาระการพัฒนามากขึ้นโดยการประชุมสุดยอดของประเทศสมาชิกสหประชาชาติ 189 ประเทศในเดือนกันยายน ค.ศ. 2000 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้มีข้อมติรับรอง “คำประกาศแห่งสหัสวรรษ”²⁷ ซึ่งประเทศสมาชิกเห็นพ้องที่จะบรรลุเป้าหมายร่วมกัน คือ (1) เสริมสร้างสันติภาพ ความมั่นคงและการลดอาวุธ (2) การพัฒนาและขจัดความยากจน (3) การปกป้องสิ่งแวดล้อม (4) ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล (5) การปกป้องผู้ที่อ่อนแอกว่า (6) ตอบสนองต่อความจำเป็นและความต้องการของกลุ่มประเทศแอฟริกา และ (7) เสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สหประชาชาติ โดยผู้นำประเทศสมาชิกสหประชาชาติยังรับรอง “เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ” (Millennium Development Goals: MDGs) ในการร่วมกันขจัดความยากจนให้หมดไปภายใน ค.ศ. 2015 ซึ่งประกอบด้วย 8 เป้าหมาย คือ (1) ขจัดความยากจนและหิวโหย (2) ให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษา (3) ส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศและส่งเสริมบทบาทผู้หญิง (4) ลดอัตราการตายของเด็ก (5) การพัฒนาสุขภาพสตรีมีครรภ์ (6) การต่อสู้โรคเอดส์ มาเลเรีย และโรคสำคัญอื่น ๆ (7) รักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และ (8) ส่งเสริมการเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาในประชาคมโลกซึ่งเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษดังกล่าวครอบคลุมมิติความมั่นคงของมนุษย์อย่างชัดเจน

²⁷ United Nations. Resolution adopted by the General Assembly 55/2 United Nations Millennium Declaration. <http://www.un.org/en/development/devagenda/millennium.shtml> (accessed December 10, 2017).

ภาพที่ 3.2 เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษมิติที่ 1 การขจัดความยากจนและหิวโหย

ที่มา: <http://www.un.org/millenniumgoals/mdgmomentum/images/MDG-infographic-1.jpg>

2.4 การตั้ง “คณะกรรมการอิสระว่าด้วยความมั่นคงของมนุษย์” (The Independent Commission on Human Security: CHS) ใน ค.ศ. 2001²⁸ หลังจากสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้มีข้อมติ “คำประกาศแห่งสหัสวรรษ” ใน ค.ศ. 2000 นายโคฟี อันนัน (Kofi Annan) เลขาธิการสหประชาชาติได้เรียกร้องให้ประชาคมระหว่างประเทศช่วยกันรับผิดชอบต่อกฎคความมั่นคงในศตวรรษที่ 21 ร่วมกัน ทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นเริ่มการตั้ง “คณะกรรมการว่าด้วยความมั่นคงของมนุษย์” (CHS) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากนายโคฟี อันนันเลขาธิการสหประชาชาติ นายรุต ลุบเบอร์ส (Ruud Lubbers) ข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ และนายมาร์ค มัลลอค บราวน์ (Mark Malloch Brown) ผู้บริหารโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ โดยรัฐบาลญี่ปุ่น สวีเดน ธนาคารโลก และมูลนิธิริอ็อกกีเฟลเลอร์ ช่วยสนับสนุนด้านการเงิน ทั้งนี้ ดร. ซาดาโกะ โอกาตะ (Sadako Ogata) อดีตข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติและศาสตราจารย์อมาตยะ เซน นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบล ดำรงตำแหน่งประธานร่วมของคณะกรรมการว่าด้วยความมั่นคงของมนุษย์ (CHS) วัตถุประสงค์ของคณะกรรมการฯ คือ ส่งเสริมความเข้าใจของสาธารณะเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ พัฒนาแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการกำหนดนโยบายและนำนโยบายไปปฏิบัติ รวมทั้งนำเสนอแผนปฏิบัติงานที่กำหนดภัยคุกคามต่อความมั่นคงของมนุษย์ที่สำคัญเพื่อนำไปสู่ภาคปฏิบัติ

ต่อมา ใน ค.ศ. 2003 คณะกรรมการฯ ได้เสนอรายงานเรื่อง “ความมั่นคงของมนุษย์ในปัจจุบัน” (Human Security Now) ให้แก่เลขาธิการสหประชาชาติและเห็นว่าเรื่องความมั่นคงของมนุษย์จำเป็นต้องอาศัย

²⁸ Commission on Human Security. (2003). *Human Security Now*. New York: Commission on Human Security. http://www.un.org/humansecurity/sites/www.un.org.humansecurity/files/chs_final_report_-_english.pdf (accessed December 5, 2017).

กระบวนทัศน์ใหม่ 2 ประการ คือ (1) ความมั่นคงของมนุษย์มีความจำเป็นเพื่อสนองตอบต่อภัยคุกคามทั้งรูปแบบเก่าและรูปแบบใหม่ตั้งแต่ความยากจนไปจนถึงความรุนแรงทางชาติพันธุ์ การค้ามนุษย์ การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ การก่อการร้ายสากลและปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นแบบเฉียบพลันซึ่งภัยคุกคามดังกล่าวต้องได้รับการแก้ไขโดยก้าวข้ามมิติทางความมั่นคงแบบดั้งเดิมที่คำนึงถึงเฉพาะกำลังทหาร (2) ความมั่นคงของมนุษย์ต้องการวิธีการแก้ไขปัญหอย่างรอบด้านและมีการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ทั้งด้านการพัฒนา ด้านสิทธิมนุษยชน และความมั่นคงของชาติ นอกจากนี้คณะกรรมการฯ ยังได้ตั้งคณะที่ปรึกษาด้านความมั่นคงของมนุษย์ (Advisory Board on Human Security: ABSH) เพื่อให้คำปรึกษาแก่เลขาธิการสหประชาชาติในการบริหารกองทุนเพื่อความมั่นคงของมนุษย์แห่งสหประชาชาติ (UNTFHS) และทำหน้าที่ติดตามการดำเนินนโยบายของคณะกรรมการว่าด้วยความมั่นคงของมนุษย์ (CHS)

2.5 การตั้ง “หน่วยงานด้านความมั่นคงของมนุษย์” (Human Security Unit: HSU) ขึ้นเป็นหน่วยงานหนึ่งในสำนักงานเพื่อการประสานงานด้านมนุษยธรรมแห่งสหประชาชาติ (UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs: OCHA) ใน ค.ศ. 2004 และรับโอนหน้าที่บริหารกองทุนเพื่อความมั่นคงของมนุษย์แห่งสหประชาชาติ (UNTFHS) จากคณะที่ปรึกษาด้านความมั่นคงของมนุษย์ (ABSH) ซึ่งต่อมากลายเป็นหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ด้านความมั่นคงของมนุษย์ในกรอบสหประชาชาติ

2.6 รายงานการประชุมเรื่อง “การขยายเสรีภาพผ่านการพัฒนา ความมั่นคงและสิทธิมนุษยชน สำหรับทุกคน (In Larger Freedom Towards Development, Security and Human Rights for All) ค.ศ. 2005” ซึ่งนายโคฟี อันนัน เลขาธิการสหประชาชาติได้นำเสนอรายงานดังกล่าวต่อที่ประชุมผู้นำ ณ นครนิวยอร์ก เพื่อติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงานหลังจากที่ประเทศสมาชิกรับรอง “คำประกาศแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. 2000” ข้อเสนอในรายงานได้กล่าวถึงความเชื่อมโยงของภัยคุกคามต่าง ๆ ที่กำลังทำลายทุกรัฐ ดังนั้น จึงเรียกร้องให้ทุกรัฐขยายความร่วมมือกันมากขึ้นเพื่อบรรลุเป้าหมายสำคัญสี่ประการ คือ การมีเสรีภาพหรือปลอดจากความต้องการ (freedom from want) การมีเสรีภาพหรือปลอดจากความกลัว (freedom from fear) การมีเสรีภาพในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี (freedom to live in dignity) และการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สหประชาชาติด้วยการปฏิรูปองค์กรต่าง ๆ ซึ่งเป้าหมายสามข้อแรกนั้นเกี่ยวข้องโดยตรงกับความมั่นคงของมนุษย์²⁹

2.7 รายงานว่าด้วยความมั่นคงของมนุษย์จากเลขาธิการสหประชาชาติฉบับ ค.ศ. 2010 และฉบับ ค.ศ. 2012 โดยฉบับแรกกล่าวถึงความมั่นคงของมนุษย์ในภาพรวมและแนวทางในการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมความมั่นคงของมนุษย์โดยสหประชาชาติ สำหรับฉบับที่สองเสนอข้อมูลเรื่องความมั่นคงของมนุษย์เพื่อให้สมาชิกมีความเข้าใจตรงกันจนนำไปสู่ข้อมติของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติที่ 66/290 เมื่อวันที่ 10 กันยายน ค.ศ. 2012 ซึ่ง

²⁹ United Nations. *IN LARGER FREEDOM: Towards Development, Security and Human Rights for All Executive Summary*. http://www.un.org/en/events/pastevents/pdfs/larger_freedom_exec_summary.pdf (accessed December 5, 2017).

ยอมรับ ว่าการพัฒนา สิทธิมนุษยชน สันติภาพและความมั่นคงเป็นภารกิจสามเสาหลักของสหประชาชาติที่เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแนวคิดด้านความมั่นคงของมนุษย์เริ่มขึ้นอย่างชัดเจนในราวทศวรรษ 1970 และได้รับการบรรจุในวาระการประชุมของสหประชาชาติตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1990 จนกระทั่งปัจจุบัน สหประชาชาติและรัฐต่าง ๆ ทั่วโลกล้วนเห็นความสำคัญของความมั่นคงมนุษย์และถือเป็นส่วนหนึ่งของวาระแห่งชาติรวมทั้งประเทศไทย ซึ่งกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์จะเน้นความสำคัญของ “มนุษย์” แทนที่ “รัฐ” ดังตารางที่ 3.1 ซึ่งสรุปความแตกต่างของมุมมองความมั่นคงแบบดั้งเดิมและความมั่นคงของมนุษย์

ตารางที่ 3.1 ความมั่นคงแบบดั้งเดิม และความมั่นคงของมนุษย์
(Traditional Security and Human Security)

ประเภทของความมั่นคง	จุดเน้นสำคัญ	ความรับผิดชอบที่ต้องป้องกัน	สิ่งที่อาจเป็นภัยคุกคาม
ความมั่นคงแบบดั้งเดิม	รัฐ	บูรณภาพแห่งดินแดนของรัฐ	สงครามระหว่างรัฐ การแพร่ขยายของอาวุธนิวเคลียร์ การปฏิวัติ
ความมั่นคงของมนุษย์	ปัจเจกบุคคล	ความมั่นคงของปัจเจกบุคคล	โรคภัย ความยากจน ภัยพิบัติจากธรรมชาติ ความรุนแรง ทุ่นระเบิด สัหารบุคคล การละเมิดสิทธิมนุษยชน

ที่มา: P. H. Liotta and Taylor Owen. (2006). “Why Human Security?” *The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations*. Vol VII, No. 1, p. 38.

กิจกรรม 3.1.2

เหตุใดความมั่นคงของมนุษย์จึงได้รับความสนใจมากขึ้นในช่วงทศวรรษ 1990

แนวตอบกิจกรรม 3.1.2

ในช่วงทศวรรษ 1990 แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ได้พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะในอดีต คำว่าความมั่นคงมักถูกตีความว่าเป็นความมั่นคงของเขตแดนรัฐ หรือเป็นการป้องกันผลประโยชน์แห่งชาติผ่านนโยบายต่างประเทศ รวมทั้งการรักษาความมั่นคงของรัฐให้รอดพ้นจากการโจมตีของอาวุธนิวเคลียร์ ประกอบกับเมื่อโลกตกอยู่ในภาวะสงครามเย็นตั้งแต่ ค.ศ. 1947 – ค.ศ. 1991 ซึ่งโลกถูกแบ่งออกเป็นสองค่ายตามอุดมการณ์ทางการเมืองทำให้ประเทศต่าง ๆ เน้นความมั่นคงด้านอุดมการณ์และเขตแดนเป็นหลัก ขณะที่โลกแข่งขันกันสะสมอาวุธและเน้นความมั่นคงของรัฐ ประเทศกำลังพัฒนาที่ได้รับเอกราชหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งต่างเร่งรัดการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองกลับพบว่า ประชาชนในสังคมยังคงตกอยู่ในภาวะของความไม่มั่นคงในชีวิตประจำวันที่ไม่ได้เกิดจากภัยคุกคามทางอาวุธ เช่น ภาวะความหิวโหย การไม่มีงานทำ โรคระบาด สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหาอาชญากรรมในสังคม และการถูกกดขี่ เป็นต้น ดังนั้นเมื่อสงครามเย็นยุติลงใน ค.ศ. 1991 เรื่องความมั่นคงของมนุษย์จึงได้รับความสนใจมากขึ้น

เรื่องที่ 3.1.3

การพัฒนามนุษย์และความมั่นคงของมนุษย์

การพัฒนามนุษย์ (human development) เป็นแนวคิดที่ริเริ่มโดยนายมาห์บุบ อุล ฮัค (Mahbub Ul Haq) นักวิชาการสายการพัฒนาชาวปากีสถานและที่ปรึกษาประจำโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ซึ่งวางกรอบการพัฒนามนุษย์ว่า “อะไรก็ตามที่ทำให้มนุษย์สามารถที่จะเป็นและทำในสิ่งที่เขาต้องการในชีวิต” (whether people are able to “be” and “do” desirable things in life) โดยการเป็น (beings) ในที่นี้หมายถึง การได้รับอาหารที่ดี การมีที่พักอาศัย การมีสุขภาพดี และการทำ (doings) คือ การทำงาน การศึกษา การมีสิทธิในการออกเสียงและการมีส่วนร่วมในชุมชน³⁰ ต่อมาโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติได้ผลิตเอกสาร “รายงานการพัฒนามนุษย์ฉบับปี ค.ศ. 1990” (Human Development Report: HDR, 1990) ฉบับแรกเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์ซึ่งมีเป้าหมาย 3 ด้าน คือ (1) เน้นการพัฒนามนุษย์ (people) เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมากกว่าความเจริญทางเศรษฐกิจโดยแสวงหาวิธีการเพิ่มรายได้ (2) เน้นการสร้างโอกาส (opportunity) เพื่อให้มนุษย์มีเสรีภาพในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าโดยการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์และเปิดโอกาสให้มนุษย์ได้ใช้ความสามารถเหล่านั้นบนพื้นฐาน 3 ประการ คือ การมีชีวิตยืนยาว การมีสุขภาพที่ดีและมีชีวิตที่สร้างสรรค์ เป็นคนมีความรู้และสามารถเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นต่อมาตรฐานการดำรงชีพ และ (3) การเพิ่มทางเลือก (choice) เพื่อให้มนุษย์มีโอกาสเลือกในสิ่งที่ตนต้องการโดยอย่างน้อยที่สุดกระบวนการพัฒนาต้องช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเพิ่มศักยภาพของมนุษย์เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสร้างสรรค์ตามที่เขาต้องการ

ดังนั้นในช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 20 การเชื่อมโยงความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเข้ากับการพัฒนามนุษย์จึงมีอิทธิพลมากขึ้น โดยนักคิดสายการพัฒนาได้คิดเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อวัดคุณภาพชีวิตหรือการพัฒนามนุษย์ นอกเหนือจากการใช้อัตราผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศหรือจีดีพี (Gross Domestic Product: GDP) เพื่อวัดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจซึ่งถือว่าไม่เพียงพอสำหรับการวัดคุณภาพชีวิต การกระจายความเจริญ และความต้องการขั้นพื้นฐานโดยมาตรการเหล่านี้ต่อมากลายเป็นแนวทางในการพัฒนาดัชนีวัดการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) และกำหนดไว้ในรายงานการพัฒนามนุษย์ฉบับปี ค.ศ. 1990 (HDR 1990) เป็นฉบับแรก

³⁰ HDRO Outreach United Nations Development Programme. *Human Development Reports What is Human Development?*. <http://hdr.undp.org/en/content/what-human-development> (accessed December 10, 2017).

ความมั่นคงของมนุษย์ (human security) เป็นแนวคิดที่รายงานการพัฒนาคนประจำปี ค.ศ. 1994 (HDR 1994) ได้กำหนดคำนิยามความมั่นคงของมนุษย์และจำแนกประเภทภัยคุกคามความมั่นคงของมนุษย์อย่างชัดเจนเป็นครั้งแรกเพื่อขยายแนวคิดต่อจากการพัฒนาคนของนายมาห์บุบ อุล ฮัค โดยระบุว่า ความมั่นคงของมนุษย์คือเสรีภาพหรือการปลอดจากความกลัวและเสรีภาพหรือการปลอดจากความต้องการ ดังนั้นความมั่นคงของมนุษย์จึงครอบคลุมมิติการดำรงชีวิตบนพื้นฐานของความปลอดภัยจากภัยคุกคามที่เรื้อรัง เช่น ความหิวโหย โรคติดต่อ และการกดขี่ รวมทั้งมนุษย์ควรได้รับการป้องกันจากเหตุการณ์รุนแรงต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันโดยครอบคลุม 7 ด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านอาหาร ด้านสุขภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านบุคคล ด้านชุมชน และด้านการเมือง

กล่าวได้ว่า การพัฒนาคนและความมั่นคงของมนุษย์มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันแต่ไม่เหมือนกัน กล่าวคือ “การพัฒนาคน” เป็นแนวคิดที่กว้างกว่าและมีเป้าหมายเพื่อเปิดทางเลือกให้แก่ประชาชนมากขึ้น ขณะที่ “ความมั่นคงของมนุษย์” จะเน้นว่าประชาชนสามารถใช้ทางเลือกนั้นได้อย่างเสรีและปลอดภัยรวมทั้งมั่นใจได้ว่าโอกาสทั้งหลายที่ตนมีจะได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ข้อมติของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติใน ค.ศ. 2012 ได้สะท้อนความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาคนและความมั่นคงของมนุษย์ ดังนี้³¹

ประการแรก การพัฒนาคนและความมั่นคงของมนุษย์มีองค์ประกอบร่วมกันอย่างน้อย 3 ด้าน คือ เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีบริบทเฉพาะด้าน (specific context) และเน้นการวิธีการป้องกัน เพียงแต่ความมั่นคงของมนุษย์จะเน้นไปที่ “ภัยคุกคาม” เพื่อที่จะหามาตรการป้องกันภัยคุกคามเหล่านั้น

ประการที่สอง การพัฒนาคนและความมั่นคงของมนุษย์ต่างเน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็ง (empowerment) ให้แก่ปัจเจกบุคคลและชุมชน

ประการที่สาม ความมั่นคงของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งในแนวคิดเกี่ยวกับมนุษย์ (human concepts) ซึ่งรวมแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชน ความต้องการของมนุษย์และการพัฒนาคน ดังนั้นความมั่นคงของมนุษย์จึงมีความเชื่อมโยงกับประเด็นด้านสันติภาพ การพัฒนา สิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียมกันในสิทธิพลเมือง รวมทั้งสิทธิทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

กล่าวได้ว่าการพัฒนาคนและความมั่นคงของมนุษย์จึงเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน หากการพัฒนาคนล้มเหลวจะนำไปสู่ภาวะขาดแคลนสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ เช่น ความยากจน ความหิวโหย โรคติดต่อ ความไม่เท่าเทียมกันอย่างถาวรระหว่างชาติพันธุ์ ชุมชนหรือภูมิภาคต่าง ๆ และการที่ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงโอกาสต่าง ๆ ได้อย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าจะเป็นอำนาจหรือเศรษฐกิจย่อมนำไปสู่ความรุนแรง ดังตัวอย่างที่ปรากฏให้เห็นในประเทศต่าง ๆ ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์เช่นกัน

³¹ Oscar A. Gómez and Des Gasper. (2012). *Human Security*. New York: Human Development Report Office, UNDP. http://hdr.undp.org/sites/default/files/human_security_guidance_note_r-nhdrs.pdf (accessed December 10, 2017).

กิจกรรม 3.1.3

จงอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนามนุษย์และความมั่นคงของมนุษย์

แนวตอบกิจกรรม 3.1.3

ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนามนุษย์และความมั่นคงของมนุษย์ คือ (1) การพัฒนามนุษย์และความมั่นคงของมนุษย์มีองค์ประกอบร่วมกัน คือ เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีบริบทเฉพาะด้าน และเน้นการวิธีการป้องกัน เพียงแต่ความมั่นคงของมนุษย์จะเน้นไปที่ “ภัยคุกคาม” เพื่อที่จะหามาตรการป้องกันภัยคุกคามเหล่านั้นได้ (2) การพัฒนามนุษย์และความมั่นคงของมนุษย์ต่างเน้นการสร้างเสริมพลัง (empowerment) ให้แก่ปัจเจกบุคคลและชุมชน และ (3) ความมั่นคงของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างแนวคิดเกี่ยวกับมนุษย์ (human concepts) ซึ่งรวมแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชน ความต้องการของมนุษย์และการพัฒนามนุษย์ เนื่องจากความมั่นคงของมนุษย์เชื่อมโยงกับประเด็นด้านสันติภาพ การพัฒนา สิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียมกันในสิทธิพลเมือง รวมทั้งสิทธิทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

ตอนที่ 3.2

ประเภทของความมั่นคงของมนุษย์

โปรดอ่านหัวเรื่อง แนวคิด และวัตถุประสงค์ของตอนที่ 3.2 แล้วจึงศึกษารายละเอียดต่อไป

หัวเรื่อง

- 3.2.1 ประเภทความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวทางของสหประชาชาติ
- 3.2.2 ประเภทความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวทางของรัฐบาลแคนาดา

แนวคิด

1. ประเภทความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวทางของสหประชาชาติ โดยเฉพาะแนวทางของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติแบ่งได้ 7 ประเภท คือ (1) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (2) ความมั่นคงด้านอาหาร (3) ความมั่นคงด้านสุขภาพ (4) ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม (5) ความมั่นคงด้านบุคคล (6) ความมั่นคงด้านชุมชน และ (7) ความมั่นคงด้านการเมือง

2. ประเภทความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวทางของรัฐบาลแคนาดาจะเน้นความขัดแย้งที่เป็นความรุนแรง โดยมีค่านิยมหลักว่าด้วยความมั่นคงของมนุษย์อยู่ที่ “การมีเสรีภาพและปลอดภัยจากความกลัว” กล่าวคือ มนุษย์ต้องมีเสรีภาพจากภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิและชีวิต โดยภัยคุกคามความมั่นคงของมนุษย์ ได้แก่ ความขัดแย้งภายในรัฐและรัฐล้มเหลว อาชญากรรมข้ามชาติ การแพร่ขยายของอาวุธที่มีอำนาจการทำลายล้างสูง ความขัดแย้งทางศาสนาและชาติพันธุ์ ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การอพยพ การกีดกันจากรัฐ การใช้ทุ่นระเบิดสังหารบุคคล การล่วงละเมิดเด็ก การด้อยพัฒนาทางเศรษฐกิจและการกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศ

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 3.2 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

- 1. อธิบายประเภทความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวทางของสหประชาชาติได้
- 2. อธิบายประเภทความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวทางของรัฐบาลแคนาดาได้

เรื่องที่ 3.2.1

ประเภทความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวทางของสหประชาชาติ

แนวคิดที่ว่าด้วยความมั่นคงของมนุษย์ได้ถูกกล่าวถึงในเวทีการประชุมของหน่วยงานสหประชาชาติหลายโอกาสซึ่งในแต่ละครั้งจะมีรายงานหรือข้อมติของหน่วยงานภายใต้สหประชาชาติที่กล่าวถึงความมั่นคงของมนุษย์รวมทั้งกำหนดคำนิยามและขอบเขตประเภทของความมั่นคงของมนุษย์ ได้แก่

1. รายงานการพัฒนามนุษย์ประจำปี ค.ศ. 1994 (HDR, 1994) ของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ซึ่งกล่าวถึงความมั่นคงของมนุษย์อย่างชัดเจนเป็นครั้งแรกและนิยามความหมายแบบกว้างระบุว่า ความมั่นคงของมนุษย์ควรประกอบด้วยแนวคิดเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ใน 2 ด้าน คือ การมีเสรีภาพหรือปลอดจากความหวาดกลัว (Freedom from fear) และการมีเสรีภาพหรือปลอดจากความต้องการ (Freedom from want) ซึ่งสิทธิทั้งสองประการนี้ถูกกล่าวถึงตั้งแต่การเริ่มตั้งองค์การสหประชาชาติดังปรากฏในรายงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเขียนถึงรัฐบาลสหรัฐอเมริกาหลังจากเข้าร่วมประชุมเพื่อก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ ณ เมืองซานฟรานซิสโกใน ค.ศ. 1945 ว่า “การต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสันติภาพจำเป็นต้องเผชิญหน้ากับปัญหา 2 ด้าน กล่าวคือ (1) ด้านความมั่นคง ซึ่งชัยชนะจะอยู่ที่การมีเสรีภาพหรือปลอดจากความหวาดกลัว และ (2) ด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งชัยชนะจะอยู่ที่การมีเสรีภาพหรือปลอดจากความต้องการ มีเพียงชัยชนะเหนือทั้งสองด้านนี้เท่านั้นที่จะจรรโลงสันติภาพของโลกได้ ... ไม่มีทฤษฎีใดที่สามารถเขียนลงในกฎบัตรแห่งสหประชาชาติและจะช่วยให้คณะมนตรีความมั่นคงสามารถรักษาความมั่นคงของโลกให้ปลอดจากสงครามได้ หากทั้งชายและหญิง (ประชาชน) ไม่มีความมั่นคงในบ้านและงานของเขา”³² จากแนวคิดดังกล่าวเมื่อนำมากำหนดเป็นคำนิยามให้แคบลงจะเห็นว่า คำว่า “ความมั่นคง” เปลี่ยนแปลงไปในสองลักษณะ คือ (1) เปลี่ยนจากความมั่นคงของรัฐที่เน้นการรักษาอธิปไตยด้านเขตแดนมาเป็นเรื่องของมนุษย์ และ (2) เปลี่ยนวิธีการสร้างความมั่นคงจากการสะสมอาวุธมาเป็นการพัฒนามนุษย์อย่างยั่งยืน

ในการนี้ รายงานการพัฒนามนุษย์ประจำปี ค.ศ. 1994 จึงได้กำหนดประเภทของความมั่นคงมนุษย์ไว้ 7 ด้าน (ในที่นี้เน้นภัยคุกคามที่เกิดขึ้นภายในรัฐ) ได้แก่ (1) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (2) ความมั่นคงด้านอาหาร (3) ความมั่นคงด้านสุขภาพ (4) ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม (5) ความมั่นคงด้านบุคคล (6) ความมั่นคงด้านชุมชน และ (7) ความมั่นคงด้านการเมือง โดยแต่ละด้านมีรายละเอียด ดังนี้

³² UNDP Human Development Report (1994). *New dimensions of human security*. Oxford: Oxford University Press. p. 24. http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf (accessed December, 5 2017).

1) *ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ* คือ การที่ประชาชนต้องมีรายได้ขั้นพื้นฐานจากผลผลิตของงานหรืออย่างน้อยที่สุดต้องมีกลไกคุ้มครองทางการเงินที่มีประสิทธิภาพ (financial safety net) ดังนั้นภัยคุกคามความมั่นคงทางเศรษฐกิจ จึงเป็นสถานะที่ทำให้ประชาชนขาดรายได้ หรือไม่มีความยั่งยืนในการแสวงหารายได้ เช่น ปัญหาการหางานทำยาก ความไม่มั่นคงในอาชีพ การว่างงานในกลุ่มเยาวชน ข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนซึ่งสภาพดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อรายได้ขั้นพื้นฐานและนำไปสู่ความยากจน

2) *ความมั่นคงทางอาหาร* คือ การที่ทุกคนสามารถเข้าถึงแหล่งอาหารขั้นพื้นฐานได้ทั้งในแง่การเพาะปลูกเอง การซื้อ หรือโอกาสที่จะได้รับการแบ่งปันจัดสรรอาหารจากรัฐ รวมทั้งการได้รับอาหารที่มีประโยชน์และมีคุณค่าเพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย ดังนั้นความมั่นคงทางอาหารจึงต้องมียุทธศาสตร์ประกอบ คือ การมีอาหารเพียงพอ การเข้าถึงแหล่งอาหาร คุณค่าของสารอาหาร และความยั่งยืนของแหล่งอาหารซึ่งต้องมีเพียงพอแม้ในภาวะประสบภัยพิบัติ เช่น บางประเทศมีการผลิตอาหารจำนวนเพียงพอแต่ความสามารถในการเข้าถึงอาหารกลับไม่ทั่วถึงโดยเฉพาะในกลุ่มสตรีที่เป็นมารดาส่งผลให้เด็กทารกที่คลอดออกมามีน้ำหนักตัวน้อย ประเด็นเหล่านี้ถือเป็นความเสี่ยงด้านความมั่นคงทางอาหารของมนุษย์ด้วย

3) *ความมั่นคงทางสุขภาพ* คือ การมีสุขอนามัยที่ดี อัตราการเสียชีวิตของเด็กแรกเกิดต่ำ ไม่มีโรคระบาดร้ายแรง หรืออยู่ในภาวะควบคุมได้ ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงการรักษาพยาบาลที่ดี ดังนั้นภัยคุกคามความมั่นคงทางสุขภาพจึงหมายถึงสถานะที่ส่งผลกระทบต่อสุขอนามัยของคนในสังคมซึ่งไม่ได้รับการบริหารจัดการที่ดี ก่อให้เกิดโรคระบาด อัตราการเสียชีวิตสูง ขาดโอกาสการเข้ารับการรักษาพยาบาลที่ดี

4) *ความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม* คือ สถานะที่ประเทศต่าง ๆ สามารถบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืนเพื่อสร้างสวัสดิการที่ดีให้แก่ประชาชนได้ ดังนั้นภัยคุกคามต่อความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมอาจเกิดจากหลายปัจจัย เช่น ภัยธรรมชาติ (แผ่นดินไหว น้ำท่วม การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศและอื่น ๆ) ภัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ (น้ำเสีย มลพิษทางอากาศ ปัญหาดินเสื่อมโทรม การทำลายป่าและอื่น ๆ)

5) *ความมั่นคงส่วนบุคคล* คือ ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตจากปัญหาที่อาจก่อให้เกิดอันตราย เช่น อันตรายจากรัฐ (การซ้อมทรมาน) ภัยจากรัฐอื่น (สงคราม) ความรุนแรงจากความขัดแย้งในสังคม ปัญหาอาชญากรรม ความรุนแรงต่อสตรี เด็ก รวมทั้งต่อตนเอง (การฆ่าตัวตาย การติดยาเสพติด) เป็นต้น

6) *ความมั่นคงทางชุมชน* คือ การเคารพสิทธิและค่านิยมของชุมชน กลุ่ม สังคมดั้งเดิม อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ ความตึงเครียดในชุมชน หากมีการละเมิดในประเด็นดังกล่าวมากถือเป็นภัยคุกคามทางชุมชน

7) *ความมั่นคงทางการเมือง* คือ ประชาชนต้องสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี รวมทั้งได้รับความเคารพในสิทธิมนุษยชน ดังนั้น หากประชาชนเผชิญกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน การขาดสิทธิทางการเมือง ปัญหาคอร์รัปชัน การรวมศูนย์อำนาจ และความไร้เสถียรภาพทางการเมืองย่อมหมายถึงภัยคุกคามทางการเมือง

นอกจากนี้รายงานการพัฒนามนุษย์ฉบับปี ค.ศ. 1994 ยังกล่าวถึงความมั่นคงของมนุษย์ระดับโลก (Global human security) ในช่วงศตวรรษต่อไปเนื่องจากปัญหาภัยคุกคามความมั่นคงของมนุษย์บางเรื่องสามารถแพร่ขยายข้ามพรมแดนของรัฐและส่งผลกระทบต่อโลกได้ เช่น ปัญหาการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ความไม่เท่าเทียมกันในโอกาสทางเศรษฐกิจ การอพยพย้ายถิ่น ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม การผลิตและการลักลอบขนยาเสพติด และการก่อการร้ายระหว่างประเทศโดยมีรายละเอียด ดังนี้³³

1) ปัญหาการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรอย่างรวดเร็วโดยขาดโอกาสในการพัฒนา ทำให้เกิดภาวะประชากรล้นและส่งผลต่อการใช้ทรัพยากรจำนวนมาก ความยากจน สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม

2) ความไม่เท่าเทียมกันในโอกาสทางเศรษฐกิจ คือ การพัฒนาทางเศรษฐกิจในแต่ละประเทศไม่เท่าเทียมกันโดยประเทศอุตสาหกรรมหรือพัฒนาแล้วมีโอกาสในการเข้าถึงการใช้ทรัพยากรของโลก มีศักยภาพในการแข่งขันเข้าสู่ตลาดโลกที่ดีกว่า มีปริมาณการบริโภคอุปโภคสูงยิ่งก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างประเทศรวยและประเทศยากจนซึ่งส่งผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์โดยเฉพาะในประเทศยากจน

3) การอพยพย้ายถิ่น เป็นภัยคุกคามที่เกิดขึ้นสืบเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากร ปัญหาเศรษฐกิจและปัญหาความมั่นคงหรือความรุนแรงภายในรัฐ เนื่องจากหากประเทศใดมีจำนวนประชากรมากแต่เศรษฐกิจไม่ดี เกิดการสู้รบในประเทศ คนไม่มีงานทำย่อมทำให้ประชาชนอพยพย้ายถิ่นไปยังประเทศที่มีความเจริญกว่าซึ่งการอพยพย้ายถิ่นจะส่งผลกระทบต่อสังคมของประเทศปลายทางทั้งในเรื่องความมั่นคง สุขภาพ เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม

4) ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่มักจะเกิดความรุนแรงในประเทศมากกว่าแต่บางปัญหาได้ส่งผลกระทบต่อโลก เช่น มลพิษในประเทศหนึ่งสามารถแพร่กระจายทางอากาศเข้าสู่ประเทศอื่น ๆ ปัญหาการผลิตก๊าซเรือนกระจกจากประเทศอุตสาหกรรมส่งผลกระทบต่อภาวะโลกร้อน ปัญหาการทำลายระบบนิเวศน์ใต้น้ำและทะเลส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายของสัตว์น้ำรวมทั้งเกิดปัญหาความไม่สมดุลในระบบนิเวศวิทยา

5) การผลิตและการลักลอบขนยาเสพติด ยังคงเป็นปัญหาต่อเนื่องตั้งแต่ประเทศต้นทางผลิตยาเสพติดไปจนถึงประเทศปลายทางซึ่งทำให้เกิดการแพร่ระบาดของยาเสพติดทั่วโลกและยาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญที่ทำลายคุณภาพมนุษย์และความมั่นคงของมนุษย์

6) การก่อการร้ายระหว่างประเทศ ความรุนแรงที่เกิดจากสงครามตามรูปแบบหรือการก่อการร้ายสามารถขยายจากรัฐหนึ่งไปสู่รัฐอื่น ๆ ได้ซึ่งส่งผลกระทบต่อชีวิต ทรัพย์สินและความมั่นคงของมนุษย์ในทุก ๆ ด้าน

³³ Ibid., pp. 34-37.

ภาพที่ 3.3 แสดงกิจกรรมของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ซึ่งส่งเสริมและสนับสนุนสิทธิมนุษยชนในซิมบับเว

ที่มา: http://www.zw.undp.org/content/zimbabwe/en/home/operations/about_undp.html

2. รายงานเรื่อง “ความมั่นคงของมนุษย์ในปัจจุบัน” (Human Security Now) ค.ศ. 2003 ของ คณะกรรมาธิการว่าด้วยความมั่นคงของมนุษย์ (CHS) ซึ่งเสนอให้แก่เลขาธิการสหประชาชาติได้นิยามความมั่นคงของมนุษย์ว่า “เป็นการป้องกันสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ทุกคน (vital core) ให้รอดพ้นจากภัยคุกคามที่กำลังแพร่ขยายด้วยการส่งเสริมเสรีภาพและทำให้ความปรารถนาของมนุษย์บรรลุผล”³⁴ โดยกล่าวถึงภัยคุกคามเพิ่มเติมจากรายงานการพัฒนามนุษย์ฉบับ ค.ศ. 1994 คือ “ความรุนแรงจากความขัดแย้ง” (violent conflict) เช่น ความขัดแย้งภายในประเทศ และการก่อการร้ายข้ามชาติ ซึ่งคาดกันว่ามีประชาชนกว่า 190 ล้านคนได้เสียชีวิตจากความรุนแรงที่เกิดจากความขัดแย้งทางศาสนา การเมือง และชาติพันธุ์ โดยเฉพาะภัยคุกคามจากความขัดแย้งภายในประเทศที่มีสาเหตุมาจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

- 1) การแย่งชิงที่ดินทำกินและทรัพยากร
- 2) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองอย่างกะทันหัน
- 3) ความไม่เท่าเทียมกันเพิ่มมากขึ้น

³⁴ Commission on Human Security. (2003). *Human Security Now*. New York: Commission on Human Security. http://www.un.org/humansecurity/sites/www.un.org.humansecurity/files/chs_final_report_-_english.pdf (accessed December 10, 2017).

- 4) การเพิ่มขึ้นของปัญหาอาชญากรรม คอร์รัปชันและกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย
- 5) ความอ่อนแอของสถาบันทางการเมือง
- 6) ปัญหาอัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์และการเมือง เช่น มรดกตกทอดจากอาณานิคม

ดังนั้น การป้องกันประชาชนจากภัยคุกคามข้างต้นจึงรัฐควรมีนโยบายสำคัญ 5 ด้าน คือ จัดวางระดมทุนของมนุษย์ให้รวมอยู่ในเรื่องความมั่นคง เสริมสร้างความเข้มแข็งในกิจกรรมด้านมนุษยธรรม เคารพในสิทธิมนุษยชนและกฎหมายว่าด้วยมนุษยธรรม ลดการสะสมอาวุธของประชาชนและต่อสู้กับปัญหาอาชญากรรมรวมทั้งป้องกันความขัดแย้งและเคารพความเป็นพลเมือง

3. หน่วยงานความมั่นคง (Human Security Unit: HSU) ซึ่งตั้งขึ้นใน ค.ศ. 2004 เพื่อผลักดันให้เรื่องความมั่นคงของมนุษย์อยู่ในกิจกรรมหลักของสหประชาชาติซึ่งได้จัด “ประชุมระดับสูงว่าด้วยภัยคุกคาม ความท้าทาย และการเปลี่ยนแปลง” (UN Secretary General’s High-Level Panel on Threats, Challenges and Change) โดยยอมรับว่าภัยคุกคามความมั่นคงของมนุษย์รูปแบบใหม่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ได้แก่ ภัยคุกคามทางเศรษฐกิจและสังคม ความขัดแย้งระหว่างรัฐ ความรุนแรงภายในรัฐ สงครามกลางเมือง ภาวะรัฐล้มเหลวและฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ปัญหาสารเคมี อาวุธเคมี ก่อการร้ายและองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ทั้งนี้ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวต้องการความร่วมมือระหว่างกัน

4. รายงานการประชุมเรื่อง “การขยายเสรีภาพผ่านการพัฒนา ความมั่นคงและสิทธิมนุษยชนสำหรับทุกคน (In Larger Freedom Towards Development, Security and Human Rights for All) ค.ศ. 2005 ของนายโคฟี อันนัน เลขาธิการสหประชาชาติ ได้ต่อยอดประเพณีความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวทางของรายงานการพัฒนามนุษย์ฉบับ ค.ศ. 1994 ที่เน้นการมีเสรีภาพและปลอดภัยจากความต้องการ การมีเสรีภาพและปลอดภัยจากความกลัว โดยเพิ่มเรื่องการมีเสรีภาพในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

การมีเสรีภาพและปลอดภัยจากความต้องการ เน้นการดำเนินงานตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (The Millennium Development Goals: MDGs) ภายใน ค.ศ. 2015 โดยเฉพาะความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ขจัดความยากจน เด็กทุกคนต้องได้รับการศึกษา และรอดพ้นจากโรคติดต่อร้ายแรง เช่น เชื้อ HIV/AIDS สร้างสภาพแวดล้อมอย่างยั่งยืน ลดปัญหาโลกร้อน ความแห้งแล้งและความหลากหลายทางชีวภาพ สร้างระบบเตือนภัยล่วงหน้าเพื่อรับมือกับภัยพิบัติ ปฏิรูปสถาบันการเงิน และควบคุมการอพยพของประชาชน

การมีเสรีภาพและปลอดภัยจากความกลัว เน้นความมั่นคงของมนุษย์อันเกิดจากการป้องกันภัยคุกคามจากการก่อการร้าย อาวุธนิวเคลียร์ สารเคมีและอาวุธชีวภาพ การลดอาวุธ ลดปัจจัยเสี่ยงที่จะนำไปสู่สงคราม การป้องกันการลักลอบค้าอาวุธขนาดเล็ก รวมทั้งกวาดล้างทุนระเบิดสังหารบุคคล

การมีเสรีภาพในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี เน้นการสร้างศักดิ์ศรีของมนุษย์ด้วยการสร้างกติกาและกฎหมายเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิความเป็นพลเมืองต่าง ๆ ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน และเสริมสร้างประชาธิปไตย

กล่าวได้ว่า ประเภทของความมั่นคงมนุษย์และภัยคุกคามต่อความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวทางของสหประชาชาติในช่วงเวลาที่ผ่านมาจะมีความคล้ายคลึงกันและคาบเกี่ยวกันภายใต้แนวคิดหลัก คือ การส่งเสริมให้มนุษย์ดำรงชีวิตได้โดยได้รับการตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐาน ปราศจากความกลัวจากภัยคุกคามต่อชีวิต และมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

กิจกรรม 3.2.1

จรรยาบรรณของความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวทางของรายงานการพัฒนามนุษย์ประจำปี ค.ศ. 1994

แนวตอบกิจกรรม 3.2.1

รายงานการพัฒนามนุษย์ประจำปี ค.ศ. 1994 ได้กำหนดประเภทของความมั่นคงมนุษย์ไว้ 7 ด้าน ได้แก่ (1) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (2) ความมั่นคงด้านอาหาร (3) ความมั่นคงด้านสุขภาพ (4) ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม (5) ความมั่นคงด้านบุคคล (6) ความมั่นคงด้านชุมชน และ (7) ความมั่นคงด้านการเมือง

เรื่องที่ 3.2.2

ประเภทความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวทางของรัฐบาลแคนาดา

แนวทางของแคนาดา (Canadian Approach) เป็นอีกแนวทางหนึ่งของแนวคิดที่ว่าด้วยความมั่นคงของมนุษย์ซึ่งได้รับการจัดกลุ่มว่ามีรายละเอียดที่แคบกว่ามุมมองของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) โดยแนวคิดดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากนายลอยด์ แอ็กซ์เวอร์ตี (Lloyd Axworthy) อดีตรัฐมนตรีประจำหลายกระทรวงของแคนาดาและเคยดำรงตำแหน่งประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติระหว่าง ค.ศ. 1999 – ค.ศ. 2000³⁵ ซึ่งพยายามผลักดันให้ปัจจัยด้านความมั่นคงของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งในนโยบายต่างประเทศของแคนาดา ใน ค.ศ. 1997 นายลอยด์ แอ็กซ์เวอร์ตีได้แสดงความเห็นด้วยกับแนวทางของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติว่าความมั่นคงของมนุษย์จะต้องเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางซึ่งรวมทั้งการสร้างความมั่นคงเพื่อต่อต้านภาวะขาดแคลนทางเศรษฐกิจ การมีคุณภาพชีวิตที่ยอมรับได้และการค้าประกันสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ต่อมาใน ค.ศ. 1999 นายลอยด์ แอ็กซ์เวอร์ตี ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้ออกเอกสารชื่อ “ความมั่นคงของมนุษย์: ความปลอดภัยสำหรับประชาชนในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง” (*Human Security: Safety for People in a Changing World*)³⁶ โดยเอกสารดังกล่าวได้อธิบายถึงความจำเป็นที่จะต้องมีแนวทางใหม่สำหรับความมั่นคงหลังสงครามเย็นยุคนี้ แม้ว่าความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจสองค่ายได้ยุติลงแล้ว แต่ความขัดแย้งด้านอื่น ๆ ยังคงดำเนินต่อไป เช่น ความรุนแรงภายในรัฐ การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การค้ายาเสพติด การก่อการร้าย โรคติดต่อ และความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

เอกสารดังกล่าวยืนยันว่าความมั่นคงระหว่างรัฐยังคงเป็นเงื่อนไขจำเป็นสำหรับความมั่นคงของประชาชน ถึงแม้ว่าสงครามระหว่างรัฐจะลดลงแต่ไม่ได้หมดไป ผลกระทบจากสงคราม การแพร่ขยายของอาวุธยังคงเป็นสิ่งเลวร้ายต่อชีวิตพลเรือน แต่ความมั่นคงของรัฐเพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอต่อการรับประกันความมั่นคงของประชาชน แนวทางของแคนาดาจึงคาบเกี่ยวกับประเภทและภัยคุกคามด้านความมั่นคงของมนุษย์ตามกรอบของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ แต่จะเน้นไปที่ “ความขัดแย้งที่เป็นความรุนแรง” (violent conflict) โดยมีค่านิยมหลักว่าด้วยความมั่นคงของมนุษย์ (core value of human security) อยู่ที่ “การมีเสรีภาพและปลอดภัยจากความกลัว” กล่าวคือ มนุษย์ต้องมีเสรีภาพจากภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิและชีวิต โดยภัยคุกคามความ

³⁵ นายลอยด์ แอ็กซ์เวอร์ตี เคยเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการจ้างงานและตรวจคนเข้าเมือง กระทรวงแรงงาน และกระทรวงคมนาคม

³⁶ Department of Foreign Affairs and International Trade. (April 1999). *Human Security: Safety for People in a Changing World*. <http://www.summit-americas.org/canada/humansecurity-english.htm> (accessed December 10, 2017).

มั่นคงของมนุษย์ ได้แก่ ความขัดแย้งภายในรัฐและรัฐล้มเหลว อาชญากรรมข้ามชาติ การแพร่ขยายของอาวุธที่มีอำนาจการทำลายล้างสูง ความขัดแย้งทางศาสนาและชาติพันธุ์ ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การอพยพ การกดขี่จากรัฐ การใช้ทุนระเบิดสังหารบุคคล การล่วงละเมิดเด็ก การด้อยพัฒนาทางเศรษฐกิจและการกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศ

ภาพที่ 3.4 แสดงความขัดแย้งที่เป็นความรุนแรงในอิรัก (violent conflict)

ที่มา: <http://listverse.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2008/08/iraq-1.jpg>

นายลอยด์ แอ็กซ์เวอร์ตี จึงถือเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนนโยบายต่อต้านการใช้ทุนระเบิดสังหารบุคคลเพราะเห็นว่าทุนระเบิดสังหารบุคคลเป็นภัยคุกคามที่รุนแรงโดยตรงต่อมนุษย์ แม้ว่าระเบิดดังกล่าวจะใช้เพื่อปกป้องความมั่นคงของรัฐซึ่งช่วยได้เพียงน้อยนิดแต่กลับมีผลร้ายแรงต่อการทำลายชีวิตมนุษย์ โดยเฉพาะประชาชนที่กำลังต้องการจะพ้นตัวจากภาวะสังคมแตกแยกจากภัยสงครามเพราะผลเสียของระเบิดทำให้มนุษย์เสียชีวิต สูญเสียครอบครัว ประสบภาวะทุพพลภาพ ขาดศักยภาพในการดำเนินชีวิตที่ดีต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ นายลอยด์ แอ็กซ์เวอร์ตียังสนับสนุนการตั้งศาลอาญาระหว่างประเทศ (International Criminal Court: ICC) เพื่อเอาผิดกับบุคคลที่กระทำความผิดต่อมวลมนุษยชาติเป็นหลัก ได้แก่ การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ อาชญากรรมสงคราม อาชญากรรมต่อมนุษยชาติและอาชญากรรมรุกราน ดังนั้น แนวทางในการแก้ไขปัญหาภัยคุกคามของแคนาดาจึงเน้นไปที่การสร้างสันติภาพ การรักษาสันติภาพและการลดอาวุธ

สรุปได้ว่า ประเภทความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวทางของแคนาดามีส่วนคล้ายคลึงกับประเภทความมั่นคงของมนุษย์ตามกรอบของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ แต่แคนาดาจะเน้นตัวแปรเกี่ยวกับภัยคุกคามที่เป็นความรุนแรงต่อบุคคล คือ เน้นหลักการปลอดจากความหวาดกลัวมากกว่า

ตารางที่ 3.2 เปรียบเทียบแนวทางของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และแนวทางของแคนาดา

	โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และสหประชาชาติ	แนวทางของแคนาดา
ความมั่นคงสำหรับใคร	เน้นที่ปัจเจกบุคคล	เน้นที่ปัจเจกบุคคลแต่ความมั่นคงของรัฐยังคงมีความสำคัญ
ความมั่นคงด้านใดหรือค่านิยมที่เน้น	ความปลอดภัยของบุคคล ความ เป็นอยู่ที่ดีและเสรีภาพบุคคล	ความปลอดภัยของบุคคล ความ เป็นอยู่ที่ดีและเสรีภาพบุคคล (เน้น ความหวาดกลัว)
ภัยคุกคามคืออะไร	ความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่เน้นที่ความรุนแรงทางอ้อม เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม	ความรุนแรงทั้งทางตรงและ ทางอ้อม แต่เน้นที่ความรุนแรง ทางตรงใน 2 ระดับคือ ระดับชาติ และระหว่างประเทศ
วิธีการสร้างความมั่นคง	ส่งเสริมการพัฒนามนุษย์ เช่น ความ ต้องการขั้นพื้นฐาน ความเท่าเทียม กัน การพัฒนาอย่างยั่งยืน การ พัฒนาประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม ในทุกระดับ	ส่งเสริมการพัฒนาทางการเมือง เช่น บรรทัดฐานและสถาบันของ โลก การใช้กำลังร่วมกัน หรือการ คว้าบาตรหากจำเป็น

ที่มา: Kanti Bajpai, “Human Security: Concept and Measurement.” Kroc Institute Occasional Paper #19: OP1: 1 (August, 2000), p. 36.

กิจกรรม 3.2.2

จงอธิบายประเภทของความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวทางของรัฐบาลแคนาดา

แนวตอบกิจกรรม 3.2.2

ประเภทความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวทางของแคนาดามีส่วนคล้ายคลึงกับประเภทความมั่นคงของมนุษย์ตามกรอบของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) แต่แคนาดาจะเน้นตัวแปรเกี่ยวกับภัยคุกคามที่เป็นความรุนแรงต่อบุคคลมากกว่า กล่าวคือ มนุษย์ต้องมีเสรีภาพจากภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิและชีวิต ความขัดแย้งภายในรัฐและรัฐล้มเหลว อาชญากรรมข้ามชาติ การแพร่ขยายของอาวุธที่มีอำนาจการทำลายล้างสูง ความขัดแย้งทางศาสนาและชาติพันธุ์ ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การอพยพ การกดขี่จากรัฐ การใช้ทุ่นระเบิดสังหารบุคคล การล่วงละเมิดเด็ก การด้อยพัฒนาทางเศรษฐกิจและการกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศ

ตอนที่ 3.3

การเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์

โปรดอ่านหัวเรื่อง แนวคิด และวัตถุประสงค์ของตอนที่ 3.3 แล้วจึงศึกษารายละเอียดต่อไป

หัวเรื่อง

- 3.3.1 การสร้างเกณฑ์การวัดความมั่นคงของมนุษย์
- 3.3.2 ความร่วมมือระดับโลก
- 3.3.3 ความร่วมมือในระดับภูมิภาค

แนวคิด

1. ดัชนีวัดความมั่นคงของมนุษย์หรือเฮชเอสไอ (Human Security Index: HSI) ได้รับการนำเสนอครั้งแรกใน ค.ศ. 2008 เพื่อใช้เป็นเกณฑ์สำหรับวัดความมั่นคงของมนุษย์โดยประกอบด้วยตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ความเท่าเทียมกันด้านการกระจายรายได้ ระบบธรรมาภิบาลด้านเศรษฐกิจ การเงิน ตัวชี้วัดด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม นโยบายการป้องกันสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน ด้านสิ่งแวดล้อม ตัวชี้วัดด้านสังคม ได้แก่ สุขภาพ การศึกษา การป้องกันและส่งเสริมความหลากหลาย สภาวะสงบสุข ระบบธรรมาภิบาล การปราศจากคอร์รัปชัน และความมั่นคงด้านอาหาร

2. หลังจากที่โครงการพัฒนาโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติได้ออกรายงานการพัฒนามนุษย์ ฉบับปี ค.ศ. 1994 และสหประชาชาติรับรองวาระความมั่นคงของมนุษย์ว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกรัฐต้องดำเนินการคู่ขนานไปกับการพัฒนามนุษย์ ส่งผลให้หลายหน่วยงานตั้งองค์กรย่อยขึ้นมาเพื่อรับผิดชอบศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ซึ่งหน่วยงานในระดับโลกที่สำคัญ ได้แก่ หน่วยงานความมั่นคงของมนุษย์ (HSU) เครือข่ายความมั่นคงของมนุษย์ (HSN) กลุ่มเพื่อนสำหรับความมั่นคงของมนุษย์ (FHS) และสถาบันฟอร์ดเพื่อความมั่นคงของมนุษย์

3. ความร่วมมือในระดับภูมิภาคมีความสำคัญในการกำหนดประเด็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์ในภูมิภาคเนื่องจากองค์กรเหล่านี้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นอย่างดี องค์กรเหล่านี้จึงเป็นส่วนที่สำคัญในการทำงานร่วมกับสหประชาชาติ องค์กรที่สำคัญ ๆ ได้แก่ อาเซียน สหภาพยุโรป และสหภาพแอฟริกา

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 3.3 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายความหมาย ความสำคัญและการสร้างเกณฑ์การวัดความมั่นคงของมนุษย์ได้
2. ความร่วมมือระดับโลกในการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ได้
3. อธิบายความร่วมมือระดับภูมิภาคในการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ได้

เรื่องที่ 3.3.1

การสร้างเกณฑ์การวัดความมั่นคงของมนุษย์

ในช่วง 50 ปีที่ผ่านมามนุษย์ได้สร้างเครื่องมือเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงที่เน้นความมั่นคงของรัฐ อาทิ สร้างระบบดูแลทั้งอำนาจ ผลิตอาวูธนิเวศเลียร์ สร้างระบบพันธมิตรทางยุทธศาสตร์ทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาคผ่านกลไกของมหาอำนาจและสหประชาชาติ ขณะที่การรักษาและเสริมสร้างความมั่นคงในปัจจุบันต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับภัยคุกคามด้านความมั่นคงรูปแบบใหม่โดยเฉพาะความมั่นคงของมนุษย์ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนที 3.2 ดังนั้น รัฐจึงจำเป็นต้องมีความร่วมมือทั้งในระดับรัฐและระดับระหว่างประเทศ โดยรายงานการพัฒนาคนุขย์ฉบับ ค.ศ. 1994 ของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติได้เรียกร้องให้รัฐต่าง ๆ พิจารณาประเด็นต่อไปนี คือ รับรองว่าเรื่องความมั่นคงของมนุษย์เป็นประเด็นท้าทายหลักของโลกในศตวรรษที่ 21 เรียกร้องให้ประชาชนตระหนักถึงภัยคุกคามด้านความมั่นคงและร่วมมือกันป้องกันและแก้ไขปัญหา เรียกร้องให้ทุกประเทศไม่ว่าจะร่ำรวยหรือยากจนยอมรับมาตรการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ รวมทั้งควรมีกรอบความร่วมมือใหม่ ๆ ระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนาและเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์

จากข้อเรียกร้องดังกล่าว รายงานการพัฒนาคนุขย์ฉบับ ค.ศ. 1994 จึงริเริ่มวางกรอบแนวทางการร่วมมือเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ในเบื้องต้นโดยอาศัยตัวชี้วัดต่าง ๆ เพื่อเตือนภัยล่วงหน้า (Early warning indicators) เนื่องจากเห็นว่าตัวชี้วัดแบบเกณฑ์เดียว (single index) ไม่มีความสมบูรณ์เพียงพอที่จะบริหารจัดการปัญหาที่ซับซ้อนในปัจจุบันได้ ดังนั้น ในรายงานการพัฒนาคนุขย์ฉบับปี ค.ศ. 1994 จึงเลือกเกณฑ์สำหรับวัดความมั่นคงของมนุษย์ด้วยแนวทางต่าง ๆ อาทิ

ความมั่นคงทางอาหาร พิจารณาจากปริมาณแคลลอรีในการบริโภคประจำวัน ดัชนีการผลิตอาหารต่อหัว และอัตราสัดส่วนการพึ่งพิงการนำเข้าอาหาร

ความมั่นคงด้านอาชีพและรายได้ วัดจากระดับการว่างงานว่ามีสูงและยาวนานหรือไม่ วัดเงินรายได้ของชาติ ค่าแรงที่แท้จริงรวมทั้งภาวะเงินเฟ้อ

การละเมิดสิทธิมนุษยชน วัดจากการจำคุกนักโทษทางการเมือง การทารุณกรรม การหายสาบสูญ การควบคุมสื่อและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในรูปแบบต่าง ๆ

ความไม่เท่าเทียมกัน พิจารณาจากความแตกต่างของค่าดัชนีวัดการพัฒนาคนุขย์หรือเฮชดีไอ (Human Development Index: HDI)³⁷ ระหว่างประชากรกลุ่มต่าง ๆ

³⁷ ดัชนีวัดการพัฒนาคนุขย์ (Human Development Index: HDI) ประกอบด้วยอัตราเฉลี่ยของอายุขัยมนุษย์ การศึกษาและรายได้ต่อหัว ซึ่งนายมาห์บุบ อุลฮัก นักเศรษฐศาสตร์ชาวปากีสถาน ผู้ทำงานกับโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ได้คิดขึ้นใน ค.ศ. 1990 เพื่อนำมาใช้เป็นเกณฑ์การวัดการพัฒนาคนุขย์และถูกนำมาพัฒนาต่อในเวลาต่อมา

ค่าใช้จ่ายทางทหาร นำมาเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาและสาธารณสุขเพื่อวัดการลงทุนในมนุษย์

นอกจากเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติยังอาศัยดัชนีวัดการพัฒนามนุษย์ (HDI) มาเป็นเกณฑ์ประกอบการประเมินความมั่นคงของมนุษย์ด้วยในช่วงเริ่มต้น จนกระทั่ง “ดัชนีวัดความมั่นคงของมนุษย์หรือเฮชเอสไอ” (Human Security Index: HSI) ได้รับการนำเสนอครั้งแรกในการประชุม เรื่อง “มุ่งสู่การดำรงอยู่ของมนุษย์อย่างยั่งยืนและสร้างสรรค์” (Towards a Sustainable and Creative Humanosphere) ในที่ประชุม “ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชิงพื้นที่ในโลกและสหศาสตร์ประจำปี ค.ศ. 2008” (Geoinformatics for Spatial-Infrastructure Development in Earth & Allied Sciences: GIS-IDEAS 2008) ซึ่งต่อมาคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติสำหรับเอเชียและแปซิฟิกหรือเอสแคป (United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific: ESCAP) ได้นำมาปรับปรุงใหม่เพื่อเผยแพร่ใน ค.ศ. 2009

การนำเสนอดัชนีวัดความมั่นคงของมนุษย์ (HSI) เพิ่มเติมจากการใช้ดัชนีวัดการพัฒนามนุษย์ (HDI) เนื่องจากดัชนีวัดด้านการพัฒนามนุษย์มีข้อบกพร่องบางประการ เช่น การไม่ครอบคลุมสภาพภูมิศาสตร์อย่างสมบูรณ์แบบ ขาดมุมมองด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และเงื่อนไขทางสังคมของประชาชน ทั้งนี้ ดัชนีวัดความมั่นคงของมนุษย์ที่ใช้ในปัจจุบันได้รับการปรับปรุงเมื่อ ค.ศ. 2010 และประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้นำมาเป็นมาตรฐานเพื่อตรวจสอบสถานะความมั่นคงของมนุษย์ โดยองค์ประกอบของดัชนีความมั่นคงของมนุษย์³⁸ ได้แก่

1. **ตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจ** ได้แก่ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ความเท่าเทียมกันด้านการกระจายรายได้ ระบบธรรมาภิบาลด้านเศรษฐกิจ การเงิน เป็นต้น
2. **ตัวชี้วัดด้านสิ่งแวดล้อม** ได้แก่ ความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม นโยบายการป้องกันสิ่งแวดล้อม (เช่น น้ำสะอาด) และความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น
3. **ตัวชี้วัดด้านสังคม** ได้แก่ สุขภาพ การศึกษา การป้องกันและส่งเสริมความหลากหลาย สภาวะสงบสุข ระบบธรรมาภิบาล การปราศจากคอร์รัปชัน และความมั่นคงด้านอาหาร เป็นต้น

ความสำคัญของการมีดัชนีความมั่นคงของมนุษย์ (HSI) เกิดจากการที่ประเทศต่าง ๆ ในโลกล้วนมีนโยบายการพัฒนาซึ่งคำว่า “การพัฒนา” (development) แท้จริงแล้วควรเป็นระบบการบริหารจัดการที่ดีแบบองค์รวมที่สามารถก่อให้เกิดสภาวะสงบสุข ยุติธรรมและยั่งยืนสำหรับทุกคน แต่ข้อมูลจากดัชนีความมั่นคงของมนุษย์ในแต่ละประเทศส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนามานักเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศแต่การเติบโตทางเศรษฐกิจเหล่านั้นอาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต สภาพแวดล้อมทางสังคมของประชาชนในประเทศ ดังตัวอย่างของสหรัฐอเมริกาซึ่งอยู่ในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว (developed country) และมีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศลำดับที่ 11 ของโลก ระดับดัชนีวัดการพัฒนามนุษย์ (HDI) อยู่อันดับที่ 30

³⁸ Human Security Index. http://www.humansecurityindex.org/?page_id=2

จาก 232 ประเทศ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากดัชนีวัดความมั่นคงของมนุษย์ในแต่ละมิติจะพบว่า ตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาอยู่อันดับที่ 140 ตัวชี้วัดด้านสิ่งแวดล้อมอยู่อันดับที่ 179 และตัวชี้วัดด้านสังคมอยู่อันดับที่ 147 จากจำนวน 232 ประเทศ³⁹ ตัวเลขดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าสหรัฐอเมริกาถดถอยกลายเป็นประเทศที่มีดัชนีด้านความมั่นคงของมนุษย์ (HSI) อยู่ในระดับปานกลางถึงล่าง ทั้ง ๆ ที่มีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศสูง เนื่องจากการพัฒนาไม่ครอบคลุมประเด็นที่ดัชนีวัดความมั่นคงของมนุษย์กำหนดไว้ เช่น มิติเศรษฐกิจ สหรัฐอเมริกามีการกระจายรายได้อย่างเท่าเทียมกันต่ำทั้ง ๆ ที่ในช่วง ค.ศ. 1968 สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีการกระจายรายได้อย่างเท่าเทียมกันสูงมากแต่อัตราดังกล่าวได้ลดลงเรื่อย ๆ นอกจากนี้ด้านภาวะการเงินยังประสบปัญหาหนี้สินต่างประเทศสูงและขาดดุลการค้ายาวนาน มิติสิ่งแวดล้อม สหรัฐอเมริกาประสบกับภัยพิบัติด้านสิ่งแวดล้อมหลายประการและภาครัฐได้ตอบสนองต่อปัญหาดังกล่าวยังไม่ดีพอ จึงก่อให้เกิดความเสี่ยงด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน และมิติด้านสังคม สหรัฐอเมริกามีอัตราภาวะสังคมสงบสุขค่อนข้างต่ำ ความไม่เสมอภาคด้านการประกันสุขภาพสูง เผชิญปัญหาความมั่นคงทางอาหาร อัตราอายุขัยเฉลี่ยของคนอเมริกันต่ำ (ประมาณ 59 ปี) และสตรีมีอายุขัยเฉลี่ยลดลงถึงร้อยละ 30 ในบางมลรัฐ⁴⁰

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าดัชนีความมั่นคงของมนุษย์ (HSI) เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์อย่างน้อย 5 ประการ คือ⁴¹

1) พัฒนาระบบการเตือนภัยล่วงหน้าทางสังคม โดยใช้เป็นบรรทัดฐานเพื่อประเมินความมั่นคงของมนุษย์ในทุกสังคมว่าเพิ่มสูงขึ้นหรือลดต่ำลงและเป็นเครื่องมือในการกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงเรื่องความมั่นคงของมนุษย์

2) เน้นประเด็นปัญหา เนื่องจากค่าของดัชนีจะช่วยกำหนดประเด็นปัญหาที่ชัดเจนว่าเรื่องใดสำคัญและควรแก้ไขก่อน

3) ช่วยจัดลำดับความสำคัญของนโยบายระดับชาติและระดับระหว่างประเทศ เพื่อให้เกิดเป้าหมายที่ชัดเจนในการให้เงินทุนช่วยเหลือ สร้างกฎกติกา บรรทัดฐาน และมาตรฐานต่าง ๆ ในเชิงนโยบาย

4) สร้างมาตรฐานของชาติและระหว่างประเทศ เพราะดัชนีความมั่นคงของมนุษย์ (HSI) สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือสร้างแรงจูงใจแก่รัฐบาลหรือองค์กรต่าง ๆ เพื่อพัฒนาระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้เป็นที่ยอมรับในระดับชาติและนานาชาติได้

5) ช่วยสร้างความรู้ใหม่ทางสังคมศาสตร์ ค่าดัชนีความมั่นคงของมนุษย์ (HSI) สามารถนำมาใช้ควบคู่กับเกณฑ์ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (HDI) เพื่อวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวมได้

อย่างไรก็ตามดัชนีความมั่นคงของมนุษย์ยังถือว่ามีข้อจำกัดบางประการ ได้แก่⁴²

³⁹ *Ibid.*, p. 2.

⁴⁰ *Ibid.*, p. 2.

⁴¹ Bajpai, *op. cit.*, pp. 55-58.

1) ความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ ซึ่งเป็นปัญหาคล้ายกับดัชนีชี้วัดเรื่องอื่น ๆ ที่อาจเกิดค่าเบี่ยง ความแม่นยำและความน่าเชื่อถือ

2) การรวมมาตรการที่หลากหลายในดัชนีวัดความมั่นคงของมนุษย์อาจทำให้เกิดปัญหาในการพิจารณาเลือกใช้หรือเลือกให้น้ำหนักกว่าเกณฑ์ใดที่เหมาะสม

3) การเลือกข้อมูลเพื่อนำมารายงานของแต่ละประเทศอาจส่งผลต่อค่าดัชนีวัดความมั่นคงของมนุษย์ เช่น จำนวนคนเสียชีวิตด้วยความรุนแรงซึ่งบางประเทศนับจำนวนละเอียดแต่บางประเทศอาจรายงานไม่ครบ

4) ดัชนีวัดความมั่นคงของมนุษย์มีมาตรการวัดเชิง “อ้อมวิสัย” ขึ้นกับการตีความและการประเมินของคน ดังนั้น ข้อจำกัดดังกล่าวอาจแก้ไขโดยอาศัยเครื่องมือการประเมินอื่นร่วมด้วย เช่น การสำรวจความคิดเห็นประชาชน การสำรวจเชิงปริมาณ เป็นต้น

กิจกรรม 3.3.1

จงอธิบายประโยชน์ของดัชนีความมั่นคงของมนุษย์ มาโดยสังเขป

แนวตอบกิจกรรม 3.3.1

ประโยชน์ของดัชนีความมั่นคงของมนุษย์ คือ (1) พัฒนาระบบการเตือนภัยล่วงหน้าทางสังคม (2) ช่วยกำหนดประเด็นปัญหาที่ชัดเจนว่าเรื่องใดสำคัญและควรแก้ไขก่อน (3) ช่วยจัดลำดับความสำคัญของนโยบายระดับชาติและระดับระหว่างประเทศ เพื่อให้เกิดเป้าหมายที่ชัดเจนในการให้เงินทุนช่วยเหลือ สร้างกฎกติกาบรรทัดฐาน และมาตรฐานต่าง ๆ ในเชิงนโยบาย (4) สร้างมาตรฐานของชาติและระหว่างประเทศ (5) ช่วยสร้างความรู้ใหม่ทางสังคมศาสตร์ เพื่อนำมาใช้ควบคู่กับเกณฑ์ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (HDI) สำหรับวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวมได้

⁴² *Ibid.*, pp. 58-59.

เรื่องที่ 3.3.2

ความร่วมมือระดับโลก

หน่วยงานระดับโลกที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของมนุษย์

หลังจากที่โครงการพัฒนาโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติได้ออกรายงานการพัฒนามนุษย์ฉบับ ค.ศ. 1994 และสหประชาชาติรับรองวาระความมั่นคงของมนุษย์ว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกรัฐต้องดำเนินการคู่ขนานไปกับการพัฒนามนุษย์ ส่งผลให้หลายหน่วยงานตั้งองค์กรย่อยขึ้นมาเพื่อรับผิดชอบ ศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ซึ่งหน่วยงานในระดับโลกที่สำคัญ อาทิ

1. หน่วยงานความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security Unit: HSU) ตั้งขึ้นเป็นหน่วยงานหนึ่งในสำนักงานเพื่อการประสานงานด้านมนุษยธรรมแห่งสหประชาชาติ (UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs: OCHA) ใน ค.ศ. 2004 มีวัตถุประสงค์คือ (1) กำหนดประเด็นสำคัญสำหรับความมั่นคงของมนุษย์สำหรับทุกคนโดยทำหน้าที่บริหารกองทุนเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ (UN Trust Fund for Human Security: UNTFHS) และสนับสนุนการปรึกษาหารือเกี่ยวกับเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ในที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (2) ตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์โดยนำเสนอกิจกรรมที่ชัดเจนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ซึ่งกำลังเผชิญกับปัญหา (3) พัฒนาเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงของมนุษย์โดยการแนะนำขั้นตอน วิธีการดำเนินโครงการต่าง ๆ โดยเฉพาะโครงการภายใต้กรอบของสหประชาชาติ และ (4) ส่งเสริมความร่วมมือและถ่ายทอดบทเรียนในด้านความมั่นคงของมนุษย์ให้แก่รัฐต่าง ๆ โดยทำงานร่วมกับสถาบันการศึกษา องค์การระหว่างประเทศในระดับภูมิภาค องค์กรที่มีใช้รัฐ (NGOs) องค์กรในท้องถิ่นและชุมชนต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นความเข้าใจและเสริมสร้างพื้นฐานเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์

ภาพที่ 3.5

ที่มา: <http://www.un.org/humansecurity/human-security-unit/about-human-security-unit-0>

หน่วยงานความมั่นคงของมนุษย์ (HSU) ได้กำหนดภารกิจในการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ ดังนี้

1) การเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People-centered) เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและมีศักดิ์ศรีด้วยการเสริมความก้าวหน้าของระบบการเมือง เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การทหารและวัฒนธรรมที่จะนำไปสู่สันติภาพ การพัฒนาและความก้าวหน้าของมนุษย์

2) ครอบคลุมทุกมิติอย่างสมบูรณ์แบบ (Comprehensive) การเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ครอบคลุมทุกมิติเพื่อป้องกันการดำเนินงานแบบซ้ำซ้อนและจะช่วยให้ได้แนวทางแก้ไขปัญหาเชิงบูรณาการที่มีประสิทธิภาพในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตประจำวันของประชาชนเนื่องจากภัยคุกคามต่อความมั่นคงของมนุษย์มีความเชื่อมโยงและส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน

3) เน้นประเด็นเฉพาะให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม (Context-specific) สาเหตุและประเภทของภัยคุกคามต่อความมั่นคงมนุษย์มีรูปแบบเฉพาะเจาะจงขึ้นอยู่กับแต่ละพื้นที่ กาลเวลาและปัญหา ดังนั้น การแก้ไขปัญหาจึงต้องนำเสนอทางออกที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น ตรงกับความต้องการของประชาชนและศักยภาพของรัฐบาลในพื้นที่มากที่สุด

4) เน้นการป้องกันปัญหา (Prevention-oriented) เสริมสร้างมาตรการเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคตโดยพิจารณาหาสาเหตุที่แท้จริงเชิงโครงสร้าง

5) เน้นระบบการป้องกันในระดับบนและเสริมสร้างความเข้มแข็งในระดับล่าง (Protection from top-down and empowerment from bottom-up) กล่าวคือ การเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ต้องทำงานร่วมกันสองส่วน คือ ระดับบนซึ่งควรมีกลไกที่ดี มีการสร้างระบบการเตือนภัยล่วงหน้า มีระบบธรรมาภิบาลและ

ระบบการคุ้มครองทางสังคมที่ดี⁴³ ระดับล่าง คือ เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของท้องถิ่น และสร้างความเข้มแข็งให้แก่เครือข่ายทางสังคม

2. เครือข่ายความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security Network: HSN) เป็นการรวมกลุ่มของประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งมีแนวคิดคล้ายคลึงกันเกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงของมนุษย์ภายในประเทศของตนและในเวทีโลกตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1999 ประกอบด้วยสมาชิก 12 ประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย นอร์เวย์ สวิตเซอร์แลนด์ ชิลี คอสตาริกา กรีซ ไอร์แลนด์ จอร์แดน มาลี ปานามา สโลวีเนีย ไทย โดยแอฟริกาใต้เป็นประเทศผู้สังเกตการณ์ ซึ่งปัจจุบันปานามาดำรงตำแหน่งประธานเครือข่ายความมั่นคงของมนุษย์ (ค.ศ. 2017 – ค.ศ. 2018)

วัตถุประสงค์เริ่มแรกของเครือข่าย คือ การสนับสนุนสนธิสัญญาออกตัวว่าด้วยการห้ามทุ่นระเบิดสังหารบุคคลซึ่งแคนาดาและนอร์เวย์เป็นผู้ผลักดัน ต่อมากิจกรรมของเครือข่ายได้ขยายครอบคลุมประเด็นด้านความมั่นคงของมนุษย์ตามกรอบสหประชาชาติโดยมีวิสัยทัศน์ คือ การสร้างสรรค์โลกที่ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความมั่นคง ปลอดภัยจากความหวาดกลัว (เช่น ผลกระทบจากการสู้รบ หรือภัยจากอาวุธที่อันตราย เช่น ทุ่นระเบิดสังหารบุคคล การแพร่ขยายของอาวุธขนาดเล็ก) และปลอดภัยจากความขาดแคลน (เช่น ความยากจน ภัยจากโรคระบาดที่ร้ายแรง)

เครือข่ายความมั่นคงของมนุษย์จัดให้มีการประชุมระดับรัฐมนตรีเป็นประจำทุกปี อย่างไรก็ตาม การจัดกิจกรรมที่สำคัญในนามเครือข่ายความมั่นคงของมนุษย์ตั้งแต่ ค.ศ. 2010 มีเพียงการจัดการประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสในระหว่างการประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (สมัยสามัญ) ในแต่ละปี และการออกถ้อยแถลงร่วมในเวทีการประชุมต่าง ๆ เท่านั้น

3. กลุ่มเพื่อนสำหรับความมั่นคงของมนุษย์ (Friends of Human Security: FHS) ญี่ปุ่นได้ตั้งกลุ่มดังกล่าวขึ้นใน ค.ศ. 2006 และได้เชิญประเทศสมาชิกของสหประชาชาติ กลุ่มประเทศสมาชิกเครือข่ายความมั่นคงของมนุษย์ (HSN) และประเทศจากภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อทำงานร่วมกันอย่างไม่เป็นทางการ มีความยืดหยุ่นสำหรับเป็นเวทีในการหารือเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์อีกเวทีหนึ่ง รวมทั้งแสวงหาความเข้าใจร่วมกันและทำงานร่วมกันเพื่อบูรณาการประเด็นเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ในกิจกรรมของสหประชาชาติ

4. สถาบันฟอร์ดเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ (Ford Institute for Human Security) เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันบัณฑิตสาขากิจการสาธารณะและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Graduate School of Public and International Affairs: GSPIA) ของมหาวิทยาลัยพิตส์เบิร์กซึ่งตั้งขึ้นใน ค.ศ. 2003 เพื่อศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์และสร้างเครือข่ายโดยทำงานร่วมกับหน่วยงานและนักวิชาการด้านความมั่นคงของมนุษย์

⁴³ การคุ้มครองทางสังคม (Social Protection) หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้การคุ้มครองหรือให้หลักประกันทางสังคมในด้านต่าง ๆ อาทิ กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ระบบประกันสังคม และบริการสังคม โดยให้ความสำคัญแก่กลุ่มประชากรที่ยากจน และด้อยโอกาส เพื่อให้ได้สิทธิทางสังคมในฐานะที่เป็นมนุษย์ซึ่งเป็นความร่วมมือในการดำเนินงานระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน

โดยได้รับเงินบริจาคจากบริษัท ฟอร์ด มอเตอร์ และถือเป็นสถาบันแรก ๆ ของสหรัฐอเมริกาที่ศึกษาวิจัยด้านความมั่นคงของมนุษย์ ทั้งนี้ งานวิจัยที่สถาบันให้ความสำคัญ ได้แก่ สาเหตุของความขัดแย้งทางการเมือง ผลกระทบของความขัดแย้งต่อประชาชน การระงับความขัดแย้ง การเปลี่ยนผ่านจากช่วงความขัดแย้งเข้าสู่ภาวะสันติภาพ บนพื้นฐานความเชื่อว่าคุณค่าความมั่นคงของมนุษย์และความมั่นคงของรัฐจะสนับสนุนซึ่งกันและกัน

กิจกรรม 3.3.2

จงอธิบายภารกิจในการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ของหน่วยงานความมั่นคงของมนุษย์ (HSU) แห่งสหประชาชาติ

แนวตอบกิจกรรม 3.3.2

ภารกิจในการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ของหน่วยงานความมั่นคงของมนุษย์ (HSU) แห่งสหประชาชาติ ได้แก่ 1) การเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและมีศักดิ์ศรี ด้วยการเสริมความก้าวหน้าของระบบการเมือง เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การทหารและวัฒนธรรมที่จะนำไปสู่สันติภาพ การพัฒนาและความก้าวหน้าของมนุษย์ 2) ครอบคลุมทุกมิติอย่างสมบูรณ์แบบ เพื่อป้องกันการดำเนินงานแบบซ้ำซ้อนและจะช่วยให้ได้แนวทางแก้ไขปัญหาเชิงบูรณาการที่มีประสิทธิภาพในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตประจำวันของประชาชน เนื่องจากภัยคุกคามต่อความมั่นคงของมนุษย์มีความเชื่อมโยงและส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน 3) เน้นประเด็นเฉพาะให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม เพื่อให้การแก้ไขปัญหาคือสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น ตรงกับความต้องการของประชาชนและศักยภาพของรัฐบาลในพื้นที่มากที่สุด 4) เน้นการป้องกันปัญหาโดยพิจารณาหาสาเหตุที่แท้จริงเชิงโครงสร้าง 5) เน้นระบบการป้องกันในระดับบนและเสริมสร้างความเข้มแข็งในระดับล่าง คือ ระดับบนซึ่งควรมีกลไกที่ดี มีการสร้างระบบการเตือนภัยล่วงหน้า มีระบบธรรมาภิบาลและระบบการคุ้มครองสังคมที่ดี ในขณะที่ระดับล่างคือ เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของท้องถิ่น และสร้างความเข้มแข็งให้แก่เครือข่ายทางสังคม

เรื่องที่ 3.3.3

ความร่วมมือในระดับภูมิภาค

องค์กรระหว่างประเทศในระดับภูมิภาค

องค์กรระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคมีบทบาทสำคัญในการกำหนดประเด็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์ในภูมิภาคเนื่องจากองค์กรเหล่านี้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นอย่างดี ดังนั้น องค์กรเหล่านี้จึงเป็นส่วนที่สำคัญในการทำงานร่วมกับสหประชาชาติ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ องค์กรที่สำคัญ ๆ ได้แก่

1. สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน (Association of South East Asian Nations: ASEAN) มีสมาชิกทั้งหมด 10 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา ไทย บรูไน พม่า ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย ลาว เวียดนาม สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย ซึ่งผู้นำอาเซียนได้ลงนามใน “ปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียนฉบับที่ 2” (Declaration of ASEAN Concord II หรือ Bali Concord II) เห็นชอบให้มีการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ภายใน ค.ศ. 2020 ในโอกาสเข้าร่วมประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 ณ เกาะบาหลี ประเทศอินโดนีเซียเมื่อ ค.ศ. 2003 ต่อมาผู้นำอาเซียนได้ลงนามเลื่อนระยะเวลาจัดตั้งประชาคมอาเซียนให้เสร็จภายใน ค.ศ. 2015 ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 12 ณ เมืองเซบู ประเทศฟิลิปปินส์ ค.ศ. 2007

แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ในกรอบอาเซียนปรากฏชัดเจนมากยิ่งขึ้นในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 27 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ค.ศ. 2015 เมื่อผู้นำอาเซียนได้ลงนามเอกสารสำคัญ 3 ฉบับ ได้แก่ (1) ปฏิญญากรุงกัวลาลัมเปอร์ว่าด้วยการจัดตั้งประชาคมอาเซียน ค.ศ. 2015 ซึ่งประกอบด้วย 3 เสาหลัก ได้แก่ ประชาคมการเมืองและความมั่นคง ประชาคมเศรษฐกิจ และประชาคมสังคมและวัฒนธรรม (2) ปฏิญญากรุงกัวลาลัมเปอร์ว่าด้วยอาเซียน ค.ศ. 2025: มุ่งหน้าไปด้วยกันซึ่งรับรองวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน ค.ศ. 2025 และแผนงานประชาคมอาเซียน ค.ศ. 2025 และ (3) อนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านการค้ามนุษย์โดยเฉพาะสตรีและเด็ก รวมทั้งรับรองเอกสารอื่น ๆ อีก 18 ฉบับ นอกจากนี้ที่ประชุมยังเห็นพ้องที่จะส่งเสริมความร่วมมือกันเพื่อรับมือกับความท้าทายต่าง ๆ ที่เพิ่มมากขึ้นจากการเชื่อมโยงของประเทศในภูมิภาค อาทิ ยาเสพติด อาชญากรรมข้ามชาติ การค้ามนุษย์ ภัยพิบัติ การโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติ ปัญหาหมอกควันข้ามแดน และอาชญากรรมไซเบอร์ รวมทั้งยังยืนยันที่จะร่วมมือกันต่อต้านการก่อการร้ายและแนวคิดสุดโต่งรุนแรงในทุกรูปแบบ⁴⁴

⁴⁴ กรรมาอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. การประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 27 และการประชุมสุดยอดที่เกี่ยวข้อง ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย. <http://www.mfa.go.th/asean/th/news/2352/62531> (accessed December 20, 2017).

เอกสารสำคัญที่กำหนดแนวคิดและการทำงานของอาเซียนเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์เห็นได้จากเอกสารวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน ค.ศ. 2025 ดังปรากฏในข้อ 5 ซึ่งระบุว่า “เรามองเห็นประชาคมที่มีสันติภาพ ความมั่นคง และความแข็งแกร่ง มีศักยภาพมากขึ้นที่จะตอบสนองความท้าทายอย่างมีประสิทธิภาพ และประชาคมที่มองออกไปนอกภูมิภาคในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลกโดยยังรักษาความเป็นแกนกลางของอาเซียนไว้ อีกทั้งเรามองเห็นความมีชีวิตชีวา ความยั่งยืนและการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจขั้นสูง ความเชื่อมโยงที่มากขึ้น รวมทั้งความพยายามที่เข้มข้นในการลดช่องว่างด้านการพัฒนาผ่านข้อริเริ่มเพื่อการรวมตัวของอาเซียน และเรายังมองเห็นอาเซียนที่มีขีดความสามารถในการไขว่คว้าโอกาสและรับมือกับความท้าทายที่จะมาถึงในทศวรรษหน้า” นอกจากนี้อาเซียนยังแสดงจุดยืนที่จะตอบสนองต่อวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ค.ศ. 2030 ดังข้อความในข้อ 6 ของวิสัยทัศน์อาเซียนที่กำหนดว่า “เราเน้นย้ำความสอดคล้องกันระหว่างวาระเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ค.ศ. 2030 กับความพยายามในการสร้างประชาคมอาเซียนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนของเรา”⁴⁵ รวมทั้งกล่าวถึงเป้าหมายร่วมกันของอาเซียนซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์โดยแบ่งตามเสาหลักทั้ง 3 เสาของประชาคมอาเซียนได้ ดังนี้

ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ในข้อ 8.1 – 8.6 กำหนดว่า “ ดังนั้นเราจะดำเนินงานเพื่อให้ได้มาซึ่ง

8.1 ประชาคมที่ยึดมั่นในกฎกติกา ที่ยึดมั่นในหลักการขั้นพื้นฐานของอาเซียน ค่านิยมและบรรทัดฐานที่มีร่วมกัน ตลอดจนหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ควบคุมการดำเนินความสัมพันธ์อย่างสันติระหว่างรัฐ

8.2 ประชาคมที่ครอบคลุมและตอบสนอง ที่ประชาชนมีสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ตลอดจนเติบโตในสภาพแวดล้อมที่มีความยุติธรรม เป็นประชาธิปไตย โปร่งใส และมีความอ่อนไหวเกี่ยวกับเรื่องเพศสภาพ โดยเป็นไปตามหลักประชาธิปไตย ธรรมภิบาล และนิติธรรม

8.3 ประชาคมที่โอบรับขั้นดิธรรมและทางสายกลาง ความเคารพศาสนาวัฒนธรรม และภาษาที่แตกต่างกันของประชาชนของเรา ยึดมั่นในค่านิยมร่วมเพื่อให้มีความเป็นหนึ่งในความหลากหลาย รวมถึงรับมือกับภัยคุกคามของลัทธิสุดโต่งรุนแรงในทุกรูปแบบ

8.4 ประชาคมที่ส่งเสริมความครอบคลุมในทุกมิติ ที่พัฒนาศักยภาพในการรับมือกับความท้าทายที่มีอยู่และที่กำลังจะเกิดขึ้น ซึ่งรวมถึงประเด็นความมั่นคงรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะอาชญากรรมข้ามชาติและความท้าทายข้ามพรมแดนอย่างมีประสิทธิภาพและทัน่วงที่

⁴⁵ กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. (2559). *อาเซียน 2025: มุ่งหน้าไปด้วยกัน (ASEAN 2025: Forging Ahead Together)* วิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2025 และแผนงานประชาคมอาเซียน 2016 – 2025. กรุงเทพฯ: บริษัท เพจเมคเกอร์ จำกัด, น. 18.

8.5 ภูมิภาคที่แก้ไขความแตกต่างและข้อพิพาทโดยสันติวิธี รวมถึงการละเว้นการชู้ที่จะใช้หรือการใช้ความรุนแรง และใช้กลไกการระงับข้อพิพาทอย่างสันติ ในขณะที่เดียวกันก็เสริมสร้างมาตรการความไว้วางใจ ส่งเสริมกิจกรรมการทูตเชิงป้องกัน และข้อริเริ่มเรื่องการคลี่คลายความขัดแย้ง

8.6 ภูมิภาคที่ปราศจากอาวุธนิวเคลียร์และอาวุธที่มีอานุภาพการทำลายล้างสูง ตลอดจนการสนับสนุนความพยายามระดับโลกในการลดอาวุธ การไม่แพร่ขยายและการใช้อาวุธนิวเคลียร์เพื่อสันติ

จากวิสัยทัศน์ข้างต้นจะเห็นว่าอาเซียนส่งเสริมการดำเนินงานในกรอบประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนเพื่อสร้างระบบและกลไกที่สอดคล้องกับแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ในมิติ “การมีเสรีภาพหรือปลอดจากความกลัว”

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในข้อ 10.4 กำหนดว่า “เราจะดำเนินงานเพื่อให้ได้มาซึ่งประชาคมที่แข็งแกร่ง ทุกคนมีส่วนร่วม ทำเพื่อประโยชน์ของประชาชนและมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเสมอภาคและการเจริญเติบโตที่ทุกคนมีส่วนร่วม เป็นประชาคมที่มีนโยบายเกี่ยวกับวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และรายย่อยที่มีประสิทธิภาพ และร่วมมือกันเพื่อลดช่องว่างการพัฒนา และเป็นประชาคมที่มีการปฏิสัมพันธ์กับภาคธุรกิจและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีประสิทธิภาพ มีความร่วมมือและโครงการด้านการพัฒนาระดับอนุภูมิภาค และมีโอกาสทางเศรษฐกิจที่มากขึ้นเพื่อขจัดความยากจน”⁴⁶ จากวิสัยทัศน์ดังกล่าวจะเห็นว่าอาเซียนส่งเสริมการดำเนินงานในกรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเพื่อสร้างระบบและกลไกที่สอดคล้องกับแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ในมิติ “การมีเสรีภาพหรือปลอดจากความต้องการ”

ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ในข้อ 12.1 -1 2.5 กำหนดว่า “ดังนั้นเราจะดำเนินงานเพื่อให้ได้มาซึ่ง

12.1 ประชาคมที่มุ่งมั่น ประชาชนมีส่วนร่วม และมีความรับผิดชอบต่องสังคมผ่านกลไกที่เชื่อถือได้ และทุกคนมีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์ของประชาชนในอาเซียนโดยยึดหลักธรรมาภิบาล

12.2 ประชาคมที่ทุกคนมีส่วนร่วมซึ่งส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น การเข้าถึงโอกาสอย่างเท่าเทียม การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ แรงงานข้ามชาติ หรือกลุ่มที่เปราะบาง และชายขอบ

12.3 ประชาคมที่มีความยั่งยืน ที่สนับสนุนการพัฒนาทางสังคมและปกป้องสิ่งแวดล้อมผ่านกลไกที่มีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการในปัจจุบันและอนาคตของประชาชน

12.4 ประชาคมที่แข็งแกร่ง ที่มีความสามารถและสมรรถนะในการปรับตัวและตอบสนองต่อความเปราะบางทางสังคมและความอ่อนแอทางเศรษฐกิจ ปัญหาร้ายพิบัติ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ตลอดจนภัยคุกคามและความท้าทายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

⁴⁶ *เรื่องเดียวกัน*, น. 22.

12.5 ประชาคมที่มีพลวัตและปรองดอง ตระหนักและภูมิใจในอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และมรดกที่เสริมสร้างความสามารถในการพัฒนาและส่งเสริมประชาคมโลกในเชิงรุกได้⁴⁷

จากวิสัยทัศน์ดังกล่าวจะเห็นว่าอาเซียนส่งเสริมการดำเนินงานในกรอบประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เพื่อสร้างระบบและกลไกที่สอดคล้องกับแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ในมิติ “การดำรงชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี” จึงกล่าวได้ว่าวิสัยทัศน์อาเซียน ค.ศ. 2025 และแผนงานของอาเซียนครอบคลุมภารกิจการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ครบทุกมิติของสหประชาชาติ คือ การมีเสรีภาพหรือปลอดจากความกลัว การมีเสรีภาพหรือปลอดจากความต้องการ และการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี

2. สหภาพยุโรป (European Union) เป็นการรวมกลุ่มของประเทศในภูมิภาคยุโรปทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในลักษณะสถาบันแบบเหนือรัฐ (Supranational Institution) ที่ใหญ่ที่สุดและก้าวหน้าที่สุดในโลก มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างสันติภาพระหว่างประเทศในภูมิภาคยุโรปภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 รวมถึงการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจแก่ประเทศสมาชิก ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 28 ประเทศ⁴⁸ สหภาพยุโรปได้กำหนดหลักการหลายประการที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของมนุษย์สอดแทรกในนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงของสหภาพยุโรปโดยเริ่มปรากฏในยุทธศาสตร์ความมั่นคงของสหภาพยุโรป (European Security Strategy) ตั้งแต่ ค.ศ. 2003 ซึ่งระบุว่า “ความมั่นคงเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นสำหรับการพัฒนา” และยอมรับว่าความยากจน ความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นในประเทศกำลังพัฒนาจำนวนมากเป็นต้นเหตุของความทุกข์ทรมานซึ่งจำเป็นต้องมีมาตรการเร่งด่วนทางด้านความมั่นคง⁴⁹ หลังจากนั้นคณะทำงานเพื่อศึกษาเกี่ยวกับขีดความสามารถของสหภาพยุโรปด้านความมั่นคงได้เสนอ “รายงานบาร์เซโลนาว่าด้วยขีดความสามารถด้านความมั่นคงของยุโรป ค.ศ. 2004 (Barcelona Report of the Study Group on Europe’s Security Capabilities 2004) เรื่อง “หลักการความมั่นคงของมนุษย์สำหรับสหภาพยุโรป” (Human Security Doctrine for Europe) ซึ่งระบุว่า “ความมั่นคงของมนุษย์เกี่ยวข้องกับความต้องการขั้นพื้นฐานของบุคคลและชุมชนในเวลาที่ยั่งยืน เกี่ยวข้องกับความรู้สึกปลอดภัยบนท้องถนนและเกี่ยวข้องกับการมีสิ่งของเพื่อการยังชีพรวมทั้งมีอิสระ นอกจากนี้ รายงานฉบับดังกล่าวยังยอมรับว่า “การปลอดจากความหวาดกลัวและปลอดจากความขาดแคลนเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับการใช้ชีวิตที่มี

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, น. 24.

⁴⁸ สมาชิกถึง ค.ศ. 2018 ได้แก่ ออสเตรีย เบลเยียม บัลแกเรีย โครเอเชีย ไชปรัส เช็ก เดนมาร์ก เอสโตเนีย ฟินแลนด์ ฝรั่งเศส เยอรมัน กรีซ ฮังการี ไอร์แลนด์ อิตาลี ลัตเวีย ลิทัวเนีย ลักเซมเบิร์ก มอลตา เนเธอร์แลนด์ โปแลนด์ โปรตุเกส โรมาเนีย สโลวาเกีย สโลวีเนีย สเปน สวีเดน และสหราชอาณาจักร

⁴⁹ EU Human Security Approach. <http://humansecuritycourse.info/module-1-the-concept-of-human-security/eu-approach/> (accessed December 20, 2017).

คุณภาพและความปรารถนาที่จะมีชีวิตอยู่อย่างสงบสุข”⁵⁰ โดยหลักการความมั่นคงของมนุษย์ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ⁵¹

1) การยึดหลักปฏิบัติ 7 ประการที่เป็นทั้งเป้าหมายและเครื่องมือสำหรับปฏิบัติการในสถานการณ์ที่คุกคามความมั่นคง ได้แก่ (1) ให้ความสำคัญในเรื่องสิทธิมนุษยชน (2) เน้นการมีอำนาจทางการเมืองอันชอบธรรม (3) ส่งเสริมการทำงานแบบพหุภาคี (4) ทำงานด้วยกระบวนการจากระดับล่างขึ้นสู่ระดับบน เช่น การสื่อสาร การปรึกษาหารือ กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาระบบเตือนภัยล่วงหน้า ระบบการหาข่าวเชิงลึก ระดมการสนับสนุนจากท้องถิ่น เป็นต้น (5) เน้นภูมิภาค (6) ใช้เครื่องมือทางกฎหมาย (7) การใช้กำลังอย่างเหมาะสม

2) หน่วยกำลังเพื่อรับมือกับด้านความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security Response Force) จำนวน 15,000 คนที่ประกอบด้วยผู้ชายและผู้หญิง โดย 1 ใน 3 ควรเป็นพลเรือน (ตำรวจ นักสิทธิมนุษยชน ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาและด้านมนุษยธรรม และฝ่ายบริหาร) รวมทั้งเสนอให้มีหน่วยอาสาสมัครด้านความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security Volunteer Service)

3) กรอบกฎหมายใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการเข้าแทรกแซงปฏิบัติการด้านมนุษยธรรมซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎหมายภายในของรัฐเจ้าภาพ รัฐผู้ส่ง กฎหมายอาญาระหว่างประเทศ และกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ (ทั้งนี้ สองข้อสุดท้ายสหภาพยุโรปไม่ได้นำมาปฏิบัติจริง)

สาเหตุที่สหภาพยุโรปจำเป็นต้องคำนึงถึงเรื่องความมั่นคงของมนุษย์เนื่องจาก *เหตุผลด้านมนุษยธรรม* เพราะมนุษย์ทุกคนต้องมีสิทธิที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีและมั่นคง อีกทั้งถือเป็นความรับผิดชอบร่วมกันในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเมื่อมนุษย์เผชิญกับภัยคุกคาม *เหตุผลทางกฎหมาย* สหภาพยุโรปมีพันธะต้องปฏิบัติตามกฎบัตรของสหประชาชาติมาตราที่ 55 และมาตราที่ 56 ซึ่งเรียกร้องให้ประชาคมโลกส่งเสริมการเคารพในสิทธิมนุษยชน และธรรมเนียมของสหภาพยุโรปได้กำหนดให้ถือปฏิบัติตามข้อเรียกร้องดังกล่าว และสุดท้าย *ผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคล* เนื่องจากประเทศยุโรปย่อมไม่ปลอดภัยหากประเทศที่เหลือในโลกไม่ปลอดภัย ดังนั้นความมั่นคงของมนุษย์จึงเป็นผลประโยชน์ร่วมกัน⁵²

ต่อมาคณะทำงานเพื่อศึกษาเกี่ยวกับขีดความสามารถของสหภาพยุโรปด้านความมั่นคงได้เสนอ “รายงานแมดริดว่าด้วยขีดความสามารถด้านความมั่นคงของยุโรป ค.ศ. 2007” (Madrid Report of the Human

⁵⁰ The Madrid Report of the Human Security Study Group. (2007). *A European Way of Security*. Madrid: Human Security Study Group, 3. http://eprints.lse.ac.uk/40207/1/A_European_Way_of_Security (accessed December 20, 2017).

⁵¹ The Barcelona Report of the Study Group on Europe’s Security Capabilities. (2004). *A Human Security Doctrine for Europe*. Barcelona: Human Security Study Group, executive summary. http://eprints.lse.ac.uk/40209/1/A_human_security_doctrine_for_Europe (accessed December 20, 2017).

⁵² *Ibid.*, p. 9.

Security Study Group in 2007) เรื่อง “แนวทางความมั่นคงของสหภาพยุโรป” (European Way of Security) ต่อจากรายงานบาร์เซโลนาเพื่อขยายแนวทางในการพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์ในกรอบสหภาพยุโรปโดยเห็นว่าการความมั่นคงของมนุษย์ควรอยู่ภายใต้บริบทของนโยบายความมั่นคงและการป้องกันของสหภาพยุโรป (European Security and Defence Policy: ESDP) ทั้งนี้รายงานดังกล่าวได้เสนอหลักปฏิบัติหกประการที่เป็นทั้งเป้าหมายและเครื่องมือสำหรับปฏิบัติการในสถานการณ์ที่คุกคามความมั่นคงซึ่งคล้ายคลึงกับรายงานบาร์เซโลนาเพียงแต่ปรับบางวิธีการให้แตกต่างกัน ได้แก่ (1) ยังคงให้ความสำคัญในเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องแรก เนื่องจากการปกป้องสิทธิดังกล่าวเป็นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนซึ่งรวมถึงการปกป้องร่างกาย สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิทางสังคมและสิทธิทางการเมือง (2) เน้นการมีอำนาจทางการเมืองอันชอบธรรม (3) ส่งเสริมการทำงานแบบพหุภาคี (4) ทำงานด้วยกระบวนการจากระดับล่างขึ้นสู่ระดับบน เช่น การสื่อสาร การปรึกษาหารือ กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาระบบเตือนภัยล่วงหน้า ระบบการหาข่าวเชิงลึก ระดมการสนับสนุนจากท้องถิ่น เป็นต้น (5) บูรณาการทำงานในภูมิภาค (6) ส่งเสริมกลยุทธ์ในการปฏิบัติการให้โปร่งใสและชัดเจนมากขึ้น⁵³

นอกจากนี้เมื่อสหภาพยุโรปลงนามในสนธิสัญญาลิสบอนใน ค.ศ. 2007⁵⁴ หลักการบางข้อในสนธิสัญญาลิสบอนยังสะท้อนให้เห็นว่าสหภาพยุโรปให้ความสำคัญกับความมั่นคงของมนุษย์มากขึ้น ดังจะเห็นได้จากเป้าหมายของสนธิสัญญา เช่น การยกระดับความโปร่งใสและประชาธิปไตยในยุโรป การเพิ่มศักยภาพภายในของยุโรปด้วยการปรับปรุงระบบการบริหารและการตัดสินใจของคณะมนตรีต่าง ๆ ให้กระชับและรวดเร็วขึ้น รวมถึงการสร้างนโยบายและมาตรฐานต่าง ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรในสหภาพยุโรปในภาพรวม โดยเฉพาะในเรื่องเสรีภาพ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน อำนาจตุลาการ และนโยบายหลักอื่น ๆ เช่น สุขอนามัย พลังงาน และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น รวมทั้งการสร้างคุณค่า ความเป็นปึกแผ่นและความมั่นคงของสหภาพยุโรปด้วยการรกร่างกฎบัตรสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานของประชากรสหภาพยุโรปซึ่งประกอบด้วยสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และทางสังคม นอกจากนี้ยังสร้างจิตสำนึกของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในกรณีที่มีภัยคุกคามสหภาพยุโรป เช่น การโจมตีจากผู้ก่อการร้าย เป็นต้น

ล่าสุดสหภาพยุโรปได้บรรจุแนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ไว้ในเอกสาร “ยุทธศาสตร์โลกสำหรับนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงของสหภาพยุโรป ค.ศ. 2016” (Global Strategy for the EU's foreign and security policy) ซึ่งเน้นหลักการสำคัญห้าประการ ได้แก่ ความมั่นคงของสหภาพยุโรป ความยืดหยุ่นของรัฐและสังคม การบูรณาการแนวทางเพื่อจัดการกับความขัดแย้ง การรักษาระเบียบของภูมิภาคร่วมกัน และธรรมาภิบาลของโลกในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะประเด็นนี้ได้กล่าวถึงการสนับสนุนสิทธิมนุษยชน สิทธิสตรี สันติภาพ ความ

⁵³ The Madrid Report of the Human Security Study Group. *op.cit.*, pp. 9-10.

⁵⁴ สนธิสัญญาลิสบอนเป็นสนธิสัญญาที่ได้ปรับปรุงจากสนธิสัญญานีซ (บังคับใช้ใน ค.ศ. 2001) สนธิสัญญาอัมสเตอร์ดัม (บังคับใช้ใน ค.ศ. 1997) และสนธิสัญญาแมสทริชต์เพื่อตั้งสหภาพยุโรป (บังคับใช้ใน ค.ศ. 1992)

มั่นคง ความเท่าเทียมกันทางเพศ การพัฒนาอย่างยั่งยืน และโอกาสของทุกคนในการเข้าถึงทรัพย์สินสาธารณะของโลก (global commons)⁵⁵

3. สหภาพแอฟริกา (African Union: AU) เป็นองค์การระหว่างประเทศในทวีปแอฟริกาซึ่งพัฒนามาจากองค์การเอกภาพแอฟริกา (Organization of African Unity: OAU) โดยประมุขแห่งรัฐและหัวหน้ารัฐบาลได้ออกปฏิญญาเซิร์ต (Sirte Declaration) เมื่อวันที่ 9 กันยายน ค.ศ. 1999 ซึ่งต่อมาผู้นำแอฟริกาได้ลงนามในรัฐบัญญัติก่อตั้งสหภาพแอฟริกา (Constitutive Act of African Union) ที่กรุงโลเม สาธารณรัฐโตโก ใน ค.ศ. 2000 เพื่อเร่งให้เกิดการหลอมรวมภายในทวีปแอฟริกาให้มีความเข้มแข็งและมีบทบาททั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองระหว่างประเทศ เป้าหมายหลักของสหภาพแอฟริกา คือ การจัดการแบ่งแยกสีผิวและระบอบอาณานิคม ส่งเสริมเอกภาพ มาตรฐาน บუნนภาพแห่งดินแดนและอธิปไตยของกลุ่มประเทศแอฟริกา ส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาทั้งประชาคมโลกตามกรอบความร่วมมือแห่งสหประชาชาติ ปัจจุบันมีประเทศสมาชิกทั้งหมด 55 ประเทศ⁵⁶

แนวทางของสหภาพแอฟริกาเกี่ยวกับการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ปรากฏให้เห็นในเป้าหมายของรัฐบัญญัติก่อตั้งสหภาพแอฟริกาในมาตราที่ 3 ข้อ (e) ซึ่งระบุว่า “ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศโดยเฉพาะการคำนึงถึงกฎบัตรสหประชาชาติและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ” ข้อ (f) “ส่งเสริมสันติภาพ ความมั่นคงและเสถียรภาพในทวีป” ข้อ (g) “ส่งเสริมหลักการประชาธิปไตยและสถาบัน รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนและระบบธรรมาภิบาล” ข้อ (h) “ส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนตามแนวทางของกฎบัตรแอฟริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและบุคคล” ข้อ (j) “ส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมและบูรณาการทางเศรษฐกิจของแอฟริกา” ข้อ (k) “ส่งเสริมความร่วมมือในทุกด้านเพื่อยกมาตรฐานการดำรงชีวิตของประชาชนชาวแอฟริกา” รวมทั้งข้อ (n) “ทำงานร่วมกับหน่วยงานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องเพื่อระงับการแพร่ระบาดของโรคติดต่อและส่งเสริมสุขภาพของประชาชนในทวีป”⁵⁷

นอกจากนี้ ในมาตราที่ 4 และมาตราที่ 5 ของรัฐบัญญัติก่อตั้งสหภาพแอฟริกายังได้กำหนดหลักการและองค์การที่จะทำหน้าที่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายข้างต้นซึ่งครอบคลุมมิติความมั่นคงของมนุษย์ทั้งด้านการปกป้องประชาชนจากความรุนแรงทางกายภาพ ภัยคุกคามทางเศรษฐกิจ ภัยคุกคามสังคมและสิทธิมนุษยชน โดยองค์การที่มีบทบาทด้านการรักษาความมั่นคงของสหภาพแอฟริกา ได้แก่

⁵⁵ European Union. *European Union Global Security*. <https://europa.eu/globalstrategy/en/priorities-eu-global-strategy> (accessed December 20, 2017).

⁵⁶ African Union. <https://au.int/> (accessed December 20, 2017).

⁵⁷ Constitutive Act of African Union. http://www.achpr.org/files/instruments/au-constitutive-act/au_act_2000_eng.pdf (accessed December 20, 2017).

1) สมัชชาใหญ่ (Assembly of the Union) เป็นองค์กรสูงสุดของสหภาพแอฟริกา เป็นที่ประชุมของประมุขแห่งรัฐ หัวหน้ารัฐบาลหรือคณะผู้แทนที่ได้รับการแต่งตั้งของประเทศสมาชิกสหภาพแอฟริกา มีอำนาจในการพิจารณาและกำหนดนโยบายของสหภาพที่ส่งผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิก ติดตามและเร่งรัดความร่วมมือต่าง ๆ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ให้แนวนโยบายแก่สภการบริหาร (Executive Council) รวมถึงมีอำนาจแทรกแซงกิจการภายใน การคว่ำบาตรประเทศสมาชิกในสถานการณ์ไม่ปกติ หรือเพื่อรักษาไว้ซึ่งเสถียรภาพและความมั่นคง นอกจากนี้ยังมีอำนาจแต่งตั้งประธานและรองประธานสหภาพแอฟริกา การแต่งตั้งคณะผู้พิพากษาศาลยุติธรรมและอนุมัติงบประมาณของสหภาพ

2) สภาแห่งแอฟริกา (Pan-African Parliament: PAP) มีอำนาจให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแก่สหภาพ รวมถึงประสานงานระหว่างสหภาพกับรัฐบาลประเทศสมาชิก โดยสมาชิกสภาจะมาจากการเลือกตั้งรวม 230 ตำแหน่งเพื่อให้ประชาชนชาวแอฟริกาได้มีส่วนร่วมในธรรมาภิบาล การพัฒนา และการรวมตัวทางเศรษฐกิจในทวีป

3) ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งแอฟริกา (African Court on Human and Peoples' Rights) เพื่อเป็นกลไกการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและบุคคลของประชาชนในแอฟริกา มีอำนาจหน้าที่พิจารณาโต้สวนคดีความและข้อพิพาทที่เกี่ยวกับปัญหาการปรับใช้กฎบัตรแอฟริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและบุคคล

4) คณะกรรมการเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (Economic, Social and Culture Council: ECOSOCC) เป็นหน่วยงานที่ปรึกษาของสหภาพแอฟริกา ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญของประเทศสมาชิกในสาขาต่าง ๆ ของสังคมศาสตร์ เพื่อให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะแก่สหภาพแอฟริการวมถึงศึกษาประเด็นต่าง ๆ ตามที่ได้รับ การร้องขอจากองค์กรภายในสหภาพแอฟริกา ให้การสนับสนุนบทบาทของสหภาพแอฟริกาตามหลักการขยายค่านิยมแห่งแอฟริกา (Pan-African Values)

5) สภาสันติภาพและความมั่นคง (Peace and Security Council: PSC) ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพิธีสารว่าด้วยสันติภาพและความมั่นคง (Protocol Relating to the Peace and Security Council: PSC) มีภารกิจเกี่ยวกับการรักษาสันติภาพและการแทรกแซงประเทศสมาชิกในสถานการณ์ไม่ปกติ เช่น การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ภาวะสงคราม รวมไปถึงการสนับสนุนผลักดันสันติภาพ ความมั่นคงและเสถียรภาพในแอฟริกา

กล่าวได้ว่าสหภาพแอฟริกาซึ่งเป็นภูมิภาคที่ยังคงมีประเทศสมาชิกยากจนจำนวนมาก มีความขัดแย้งภายในรัฐได้ให้ความสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ตั้งแต่เป้าหมายการก่อตั้งองค์กรและมีกลไกเพื่อดำเนินการตามเป้าหมายให้บรรลุผล

องค์กรที่มิใช่รัฐที่ทำงานในระดับภูมิภาค (non-governmental organization)

พันธมิตรด้านความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security Alliance) ตั้งขึ้นใน ค.ศ. 2007 ที่กรุงเทพฯ เป็นองค์กรเอกชนที่มิได้แสวงหากำไรซึ่งทำงานผ่านเครือข่ายเพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมนโยบายการพัฒนาที่เน้นมนุษย์

เป็นศูนย์กลาง เครือข่ายดังกล่าวจึงเน้นการทำงานประสานกับหลายภาคส่วนทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาคและระหว่างประเทศโดยการปรึกษาหารือระหว่างนักวิชาการ นักสิทธิมนุษยชน ผู้ผลิตสื่อ นักกฎหมายในภูมิภาคเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์จำเป็นต้องสร้างความร่วมมือจากทุกระดับและทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ องค์กรระหว่างประเทศระดับโลก ระดับภูมิภาค องค์กรเอกชน องค์กรที่มีใช้รัฐ สถาบันวิชาการรวมทั้งประชาชนเพื่อให้การแก้ไขปัญหาและการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ ประสบผลสำเร็จ

กิจกรรม 3.3.3

จยกตัวอย่างชื่อหน่วยงานที่ทำงานเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ในระดับภูมิภาค

แนวตอบกิจกรรม 3.3.3

หน่วยงานที่ทำงานเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ในระดับภูมิภาค ได้แก่ องค์กรระหว่างประเทศที่สำคัญ ๆ ซึ่งตั้งขึ้นในแต่ละภูมิภาค เช่น อาเซียน รับผิดชอบดูแลกิจการภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สหภาพยุโรปรับผิดชอบดูแลกิจการภายในภูมิภาคยุโรป และสหภาพแอฟริกา รับผิดชอบดูแลกิจการภายในภูมิภาคแอฟริกา เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. การประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 27 และการประชุมสุดยอดที่เกี่ยวข้อง ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย. <http://www.mfa.go.th/asean/th/news/2352/62531> (accessed December 20, 2017).
- (2559). *อาเซียน 2025: มุ่งหน้าไปด้วยกัน (ASEAN 2025: Forging Ahead Together)* วิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2025 และแผนงานประชาคมอาเซียน 2016 – 2025. กรุงเทพฯ: บริษัท เพจเมคเกอร์ จำกัด.
- African Union. <https://au.int/> (accessed December 20, 2017).
- Bajpai, Kanti. “Human Security: Concept and Measurement”. Kroc Institute Occasional Paper #19:OP1: 1 (August, 2000).
- Commission on Human Security. (2003). *Human Security Now*. New York: Commission on Human Security. http://www.un.org/humansecurity/sites/www.un.org.humansecurity/files/chs_final_report_-_english.pdf (accessed December 10, 2017).
- Department of Foreign Affairs and International Trade. (April 1999). *Human Security: Safety for People in a Changing World*. <http://www.summit-americas.org/canada/humansecurity-english.htm> (accessed December 10, 2017).
- Detraz, Nicole. (2012). *International Security and Gender*. Cambridge: Polity Press.
- EU Human Security Approach. <http://humansecuritycourse.info/module-1-the-concept-of-human-security/eu-approach/> (accessed December 20, 2017).
- European Union. *European Union Global Security*. <https://europa.eu/globalstrategy/en/priorities-eu-global-strategy> (accessed December 20, 2017).
- Gómez, Oscar A. and Gaspar, Des. *Human Security*. New York: Human Development Report Office, UNDP, 3 http://hdr.undp.org/sites/default/files/human_security_guidance_note_r-nhdrs.pdf (accessed December 10, 2017).
- Human Security Unit. United Nations Trust Fund for Human Security. “*Human Security in Theory and Practice*.” http://www.un.org/humansecurity/sites/www.un.org.humansecurity/files/human_security_in_theory_and_practice_english.pdf, 12. (accessed December 5, 2017).

- HDRO Outreach United Nations Development Programme. *Human Development Reports What is Human Development?* <http://hdr.undp.org/en/content/what-human-development> (accessed December 10, 2017).
- Liotta, H. P. and Owen, Taylor. "Why Human Security?" *The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations*, Vol.VII, no. 1 (2006), pp. 37-54.
<http://www.taylorowen.com/Articles/> (accessed December 5, 2017).
- Okubo, Shiro and Shelley, Luise. (eds.). (2011). *Human Security, Transnational Crime and Human Trafficking Asian and Western perspective*. New York: Routledge.
- Taylor Owen. (2010). *Human Security: A Contested Contempt*. edited by J. Peter Burgess. The Routledge Handbook of New Security Studies. New York: Routledge.
- The Barcelona Report of the Study Group on Europe's Security Capabilities. (2004). *A Human Security Doctrine for Europe*. Barcelona: Human Security Study Group executive summary. http://eprints.lse.ac.uk/40209/1/A_human_security_doctrine_for_Europe (accessed December 20, 2017).
- The Commission on Global Governance. <http://clclibrary-org.tripod.com/cgg1.html> (accessed December 10, 2017)
- The Madrid Report of the Human Security Study Group. (2007). *A European Way of Security*. (Madrid: Human Security Study Group, 3. http://eprints.lse.ac.uk/40207/1/A_European_Way_of_Security (accessed December 20, 2017).
- UN General Assembly. 66th session Resolution adopted by the General Assembly on 10 September 2012. "Follow-up to paragraph 143 on human security of the 2005 World Summit Outcome" (A/RES/66/290). 25 October 2012 <http://www.un.org/en/> (accessed December 5, 2017).
- United Nations. *IN LARGER FREEDOM: Towards Development, Security and Human Rights for All Executive Summary*. http://www.un.org/en/events/pastevents/pdfs/larger_freedom_exec_summary.pdf (accessed December 5, 2017).
- UNDP Human Development Report. (1994). *New dimensions of human security*. Oxford: Oxford University Press. http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf (accessed December 5, 2017).

UNDP. *Human Security*. http://hdr.undp.org/sites/default/files/human_security_guidance_note_r-hdrs.pdf (accessed December 5, 2017).

Williams, D. Paul. (2008). (eds.). *Security Studies An Introduction*. New York: Routledge.

1 Taylor Owen. (2010). “Human Security: A Contested Contempt”, edited by J. Peter Burgess. *The Routledge Handbook of New Security Studies*. New York: Routledge, p. 43.

2 UNDP. *Human Security*. http://hdr.undp.org/sites/default/files/human_security_guidance_note_rnhdrs.pdf (accessed December 5, 2017). อนึ่ง คำว่า เสรีภาพหรือการปลอดจากความต้องการ (freedom from want) บางครั้งอาจใช้คำว่า การปลอดจากความขาดแคลนในความหมายเดียวกัน

3 เสรีภาพสี่ประการ (The Four Freedoms) ได้ถูกนำมากล่าวถึงอีกครั้งในกฎบัตรของสหประชาชาติ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และรายงานของการพัฒนามนุษย์ประจำปี ค.ศ. 1994 ของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ

4 รายละเอียดปรากฏใน UN General Assembly, 66th session, Resolution adopted by the General Assembly on 10 September 2012. Follow-up to paragraph 143 on human security of the 2005 World Summit Outcome. (A/RES/66/290), 25 October 2012 <http://www.un.org/en/> (accessed December, 5 2017), p. 1.

5 ชาป็น อัลไคร์ เป็นนักวิจัยประจำคณะกรรมาธิการว่าด้วยความมั่นคงของมนุษย์ (Commission on Human Security: CHS)

6 Owen. op.cit., p. 41.

7 Ibid., p. 44.

8 Ibid., p. 45.

9 Ibid., p. 45.

10 Ibid., p. 45.

11 P. H. Liotta and Taylor Owen. (2006). “Why Human Security?” *The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations*, Vol.VII, no. 1, pp. 37-54. <http://www.taylorowen.com/Articles/> (accessed December 5, 2017).

12 Owen. op.cit., p. 46

13 Ibid., pp. 46-48.

14 เอกสารประกอบการเรียนหน่วยนี้จะอธิบายแนวคิดด้านความมั่นคงของมนุษย์ตามกลุ่มที่หนึ่งเป็นหลัก คือการใช้ความมั่นคงของมนุษย์เพื่อเป็นแนวทางในนโยบายต่างประเทศหรือแนวทางในการปฏิบัติงานขององค์การระหว่างประเทศซึ่งจะได้นำเสนอรายละเอียดในตอนต่อไป

15 Human Security Unit, United Nations Trust Fund for Human Security. “Human Security in Theory and Practice.” http://www.un.org/humansecurity/sites/www.un.org.humansecurity/files/human_security_in_theory_and_practice_english.pdf, 12. (accessed December, 5 2017)

16 Kanti Bajpai. “Human Security: Concept and Measurement”, Kroc Institute Occasional Paper #19: OP1: 1 (August, 2000), p. 5.

17 คณะกรรมาธิการอิสระว่าด้วยการพัฒนาระหว่างประเทศตั้งขึ้นตามคำริของนายโรเบิร์ต แมคนามารา ประธานธนาคารโลกในขณะนั้นที่เห็นว่าควรมีการตั้งหน่วยงานอิสระอันประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ นักการเมืองและนักเศรษฐศาสตร์ เพื่อทำหน้าที่ศึกษาหาข้อมูลและเสนอแนะแนวทางความคิดเห็นในเรื่องสำคัญ ๆ โดยเฉพาะวาระเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศเหนือ-ใต้ โดยเป็นคณะทำงานอย่างไม่เป็นทางการ มีความเป็นอิสระปราศจากการแทรกแซงของรัฐ

18 คำว่า North-South (เหนือ-ใต้) เป็นการแบ่งโลกด้วยเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นหลัก ซึ่งคำว่า “เหนือ” หมายถึง ประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา กลุ่มประเทศในยุโรป ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และ “ใต้” หมายถึง ประเทศด้อยพัฒนา เช่น กลุ่มประเทศในแอฟริกา ลาตินอเมริกา ประเทศกำลังพัฒนาในกลุ่มเอเชียและตะวันออกกลาง

19 Bajpai, op. cit., p. 6.

20 นายโอลอฟ ปาลเม่ (Olof Palme). เป็นผู้ริเริ่มคณะกรรมาธิการอิสระว่าด้วยการลดอาวุธและความมั่นคง วัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางลดอาวุธโดยเฉพาะอาวุธนิวเคลียร์ในกลุ่มประเทศยุโรปในช่วงทศวรรษ 1980

21 Bajpai, op. cit., p. 7.

22 นางโกร ฮาร์เลม บรุนท์แลนด์ เป็นนายกรัฐมนตรีนอร์เวย์ 3 สมัย ระหว่าง ค.ศ. 1981, ค.ศ. 1986 – ค.ศ. 1989 และ ค.ศ. 1990 – ค.ศ. 1996 ซึ่งนายฮาเวียร์ เปเรซ เด กวยาร์ เลขาธิการสหประชาชาติ ค.ศ. 1982 - ค.ศ. 1991 ได้แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประธานของคณะกรรมาธิการว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาใน ค.ศ. 1983

23 นายจูเลียส เค เนียเรเร เป็นประธานาธิบดีแทนซาเนีย ระหว่าง ค.ศ. 1964 - ค.ศ. 1985 และประธานคนแรก ของคณะกรรมาธิการของกลุ่มใต้ซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระที่ตั้งขึ้นเพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลและเสนอแนะแนวทางการพัฒนา จากมุมมองของประเทศกลุ่มใต้ในยุคหลังสงครามเย็น

24 The Commission on Global Governance. <http://clclibrary-org.tripod.com/cgg1.html> (accessed December 10, 2017) and Bajpai, op. cit., p. 7.

25 Bajpai, op. cit., p. 7.

26 UNDP Human Development Report. (1994). New dimensions of human security. Oxford: Oxford University Press. pp. 22-23. http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf (accessed December, 5, 2017).

27 United Nations. Resolution adopted by the General Assembly 55/2 United Nations Millennium Declaration. <http://www.un.org/en/development/devagenda/millennium.shtml> (accessed December 10, 2017).

28 Commission on Human Security. (2003). Human Security Now. New York: Commission on Human Security. http://www.un.org/humansecurity/sites/www.un.org.humansecurity/files/chs_final_report_-_english.pdf (accessed December 5, 2017).

29 United Nations. IN LARGER FREEDOM: Towards Development, Security and Human Rights for All Executive Summary. http://www.un.org/en/events/pastevents/pdfs/larger_freedom_exec_summary.pdf (accessed December 5, 2017).

30 HDRO Outreach United Nations Development Programme. Human Development Reports What is Human Development?. <http://hdr.undp.org/en/content/what-human-development> (accessed December 10, 2017).

31 Oscar A. Gomez and Des Gasper. (2012). Human Security. New York: Human Development Report Office, UNDP. http://hdr.undp.org/sites/default/files/human_security_guidance_note_rnhdrs.pdf (accessed December 10, 2017).

32 UNDP Human Development Report (1994). New dimensions of human security. Oxford: Oxford University Press. p. 24. http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf (accessed December, 5 2017).

33 Ibid., pp. 34-37.

34 Commission on Human Security. (2003). Human Security Now. New York: Commission on Human Security. http://www.un.org/humansecurity/sites/www.un.org.humansecurity/files/chs_final_report_-_english.pdf (accessed December 10, 2017).

35 นายลอยด์ แอ็กซ์เวอร์ตี เคยเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการจ้างงานและตรวจคนเข้าเมือง กระทรวงแรงงาน และกระทรวงคมนาคม

36 Department of Foreign Affairs and International Trade. (April 1999). Human Security: Safety for People in a Changing World. <http://www.summit-americas.org/canada/humansecurity-english.htm> (accessed December 10, 2017).

37 ดัชนีวัดการพัฒนาของมนุษย์ (Human Development Index: HDI) ประกอบด้วยอัตราเฉลี่ยของอายุขัยมนุษย์ การศึกษาและรายได้ต่อหัว ซึ่งนายมาห์บุบ อุลฮัค นักเศรษฐศาสตร์ชาวปากีสถาน ผู้ทำงานกับโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ได้คิดขึ้นใน ค.ศ. 1990 เพื่อนำมาใช้เป็นเกณฑ์การวัดการพัฒนาของมนุษย์และถูกนำมาพัฒนาต่อในเวลาต่อมา

38 Human Security Index. http://www.humansecurityindex.org/?page_id=2

39 Ibid., p. 2.

40 Ibid., p. 2.

41 Bajpai, op. cit., pp. 55-58.

42 Ibid., pp. 58-59.

43 การคุ้มครองทางสังคม (Social Protection) หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้การคุ้มครองหรือให้หลักประกันทางสังคมในด้านต่าง ๆ อาทิ กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ระบบประกันสังคม และบริการสังคม โดยให้ความสำคัญแก่กลุ่มประชากรที่ยากจน และด้อยโอกาส เพื่อให้ได้สิทธิทางสังคมในฐานะที่เป็นมนุษย์ซึ่งเป็นความร่วมมือในการดำเนินงานระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน

44 กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. การประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 27 และการประชุมสุดยอดที่เกี่ยวข้อง ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย. <http://www.mfa.go.th/asean/th/news/2352/62531> (accessed December 20, 2017).

45 กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. (2559). อาเซียน 2025: มุ่งหน้าไปด้วยกัน (ASEAN 2025: Forging Ahead Together) วิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2025 และแผนงานประชาคมอาเซียน 2016 – 2025. กรุงเทพฯ: บริษัท เพจเมคเกอร์ จำกัด, น. 18.

46 เรื่องเดียวกัน, น. 22.

47 เรื่องเดียวกัน, น. 24.

48 สมาชิกถึง ค.ศ. 2018 ได้แก่ ออสเตรีย เบลเยียม บัลแกเรีย โครเอเชีย ไชปรัส เช็ก เดนมาร์ก เอสโตเนีย ฟินแลนด์ ฝรั่งเศส เยอรมัน กรีซ ฮังการี ไอร์แลนด์ อิตาลี ลัตเวีย ลิทัวเนีย ลักเซมเบิร์ก มอลตา เนเธอร์แลนด์ โปแลนด์ โปรตุเกส โรมาเนีย สโลวาเกีย สโลวีเนีย สเปน สวีเดน และสหราชอาณาจักร

49 EU Human Security Approach. <http://humansecuritycourse.info/module-1-the-concept-of-human-security/eu-approach/> (accessed December 20, 2017).

50 The Madrid Report of the Human Security Study Group. (2007). A European Way of Security. Madrid: Human Security Study Group, 3. http://eprints.lse.ac.uk/40207/1/A_European_Way_of_Security (accessed December 20, 2017).

51 The Barcelona Report of the Study Group on Europe's Security Capabilities. (2004). A Human Security Doctrine for Europe. Barcelona: Human Security Study Group, executive summary. http://eprints.lse.ac.uk/40209/1/A_human_security_doctrine_for_Europe (accessed December 20, 2017).

52 Ibid., p. 9.

53 The Madrid Report of the Human Security Study Group. op.cit., pp. 9-10.

54 สนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนเป็นสนธิสัญญาที่ได้รับการปรับปรุงจากสนธิสัญญานีซ (บังคับใช้ใน ค.ศ. 2001) สนธิสัญญาอัมสเตอร์ดัม (บังคับใช้ใน ค.ศ. 1997) และสนธิสัญญาแมสทริชต์เพื่อตั้งสหภาพยุโรป (บังคับใช้ใน ค.ศ. 1992)

55 European Union. European Union Global Security. <https://europa.eu/globalstrategy/en/priorities-eu-global-strategy> (accessed December 20, 2017).

56 African Union. <https://au.int/> (accessed December 20, 2017).

57 Constitutive Act of African Union. http://www.achpr.org/files/instruments/au-constitutive-act/au_act_2000_eng.pdf (accessed December 20, 2017).